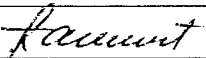

Valsts pārvaldes institūcijas
pasūtītais pētījums

Pētījuma projekta nosaukums	Kultūras nozares ieguldījuma tautsaimniecībā aprēķināšana (statistisko rādītāju pilnveidošana)
Izpildītājs	Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūts
Projekta vadītājs	Raita Karnīte, Dr.ekon. LZA Ekonomikas institūta direktore
	 _____ (paraksts) R. Karnīte

2003. gads

Saturs

Ievads	3
1.1. Kultūras un kultūrindustrijas statistikas teorētiskais pamats, plašāk pielietotās koncepcijas un norises.....	7
1.2. Kultūras nozares un produkta identifikācija	8
1.3. Pasaules valstu piemēri	11
1.4. Kultūras statistiskā uzskaitē Eiropas Savienībā un Eiropas Savienības valstīs ...	13
1.5. Salīdzinošos kultūras pētījumos apkopotie un uzskaitītie dati un to salīdzinājums ar Latvijā pieejamo statistisko informāciju	17
2. Datu saraksts, ar kuriem jāpapildina statistiskā uzskaitē Latvijā, lai varētu analizēt nozares ieguldījumu tautsaimniecībā	30
3. Indikatori kultūras tautsaimnieciskā ieguldījuma monitoringa veikšanai.....	38
3.1. Kultūras tautsaimnieciskā ieguldījuma monitoringa būtība un esošās sistēmas ..	38
3.2. Kultūras monitoringa izveidošana Latvijā un indikatori.....	39
Secinājumi.....	41

Ievads

Šis dokuments ir atskaite par valsts pasūtīta pētījuma “Kultūras nozares ieguldījums tautsaimniecībā (statistisko rādītāju pilnveidošana)” rezultātiem. Pētījums veikts pēc LR Kultūras ministrijas pasūtījuma, saskaņā ar līgumu, kas noslēgts starp LR Kultūras ministriju un Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūtu 2003. gada 4. novembrī.

Nacionālajā programmā “Kultūra”, kas ir Kultūras ministrijas politikas pamatdokuments, kā viena no nozares prioritātēm minēta kultūras iekļaušanās tautsaimniecībā. Tautsaimniecības nozaru struktūrā kultūra ir perspektīva nozare, kas dod gan tiešu, gan netiešu ieguldījumu. Kultūras tiešo ieguldījumu raksturo vairāki rādītāji – nacionālā bagātība, kas atrodas kultūras nozares pārraudzībā, nozarē sarāžotais IKP, nozarē nodarbināto skaits, nozares produkcija vērtības un naturālā izteiksmē, nozares līdzdalība ārējā tirdzniecībā. Kultūras nozares netiešais ieguldījums saistīts ar citu nozaru attīstību, kuru veicina kultūras nozares darbība. Netieši kultūrai ir liela nozīme cilvēkresursu un investīciju (vai ekonomiskā potenciāla veidošanās) ziņā. Taču statistiskās uzskaites nepilnību dēļ kultūras ietekmi uz tautsaimniecību pagaidām iespējams novērtēt tikai aptuveni.

Latvijā pirmo reizi kultūras ietekmi uz tautsaimniecību centās novērtēt 1997. gadā, kad pēc LR Kultūras ministrijas pasūtījuma LZA Ekonomikas institūtā tika veikts pētījums par kultūras tautsaimniecisko nozīmīgumu. Šis novērtējums bija ļoti aptuvens, veikts pēc vienkāršas un teorētiski nepilnīgas metodikas. Tomēr tas parādīja, ka kultūra nav nozare, kas tikai tērē valsts resursus, bet ir nozare, kurā sabiedrisko līdzekļu ieguldījums dod pietiekoši lielu atdevi. Jau veicot šo pētījumu bija skaidrs, ka, pirmkārt, kultūras atspoguļojums statistikā ir nepilnīgs, un, otrkārt, kultūras identifikācijas teorētiskajā pamatojumā ir lielas nepilnības.

Nākošajā gadā veiktajā pētījumā noskaidrojās, ka arī kultūras tirgu un tā piedāvājumu un pieprasījumu nevar precīzi noskaidrot. Teorētiski nav skaidri tādi jēdzieni kā kultūras produkts, kultūras produkta eksports un imports. Sprotams, ka, ja nav skaidri identificēts statistiskās uzskaites objekts, arī statistiskā uzskaite nav iespējama. Savukārt, ja nav iespējama statistiskā uzskaite, nav iespējams novērtēt ietekmi.

Kultūras izvērtējums tautsaimnieciskā aspektā pēdējos gados ir prioritāte arī Eiropā un attīstītajās pasaules valstīs, kur kultūra tiek uzskatīta par nozīmīgu ilgtspējīgas attīstības faktoru. Veidojot jauno kultūras izpratni, arī tur pietrūkst objektīva, statistiski izmērāma faktoloģiska pamata, kas ļautu novērtēt kultūras ieguldījumu tautsaimniecībā. Eiropā tikai tagad sāk veidoties diskusija par to, kas mūsdienās ir kultūras nozare vai sektors, kāda ir kultūras vieta un ekonomiskā nozīme.

Iekļaujoties Eiropas kopīgajā apritē, Latvijai nākas piedalīties dažādos salīdzināšanas pētījumos, un nereti nav iespējams sniegt pieprasītos datus par kultūras procesiem valstī, jo tādi netiek vākti. Sevišķi pietrūkst datu, kas raksturotu kultūru šādā, tautsaimnieciskā aspektā. Šī projekta nepieciešamības pamatojumā LR Kultūras ministrija min piemēru, ka nav bijis iespējams sniegt datus par grāmatu tirdzniecības apgrozījumu Latvijā, jo statistika Latvijā pārdotās grāmatas uzskaita kopā ar kancelejas precēm.

Statistiskās uzskaites un nozares attīstības uzlabošana, piedalīšanās starptautiski saskaņotās kultūras statistiskās uzskaites un analīzes sistēmas veidošanā nepieciešama, lai nodrošinātu kultūras nozares attīstības novērošanu un analīzi. Tieši tāpēc Nacionālā

programma "Kultūra" paredz kultūras kā tautsaimniecības nozares identificēšanu un nozares analīzei nepieciešamo datu noteikšanu.

Tādejādi šī pētījuma mērķis ir noskaidrot, kādi uzlabojumi jāveic kultūras statistikas jomā, lai varētu noteikt kultūras ieguldījumu tautsaimniecībā un vispusīgi novērot kultūras procesu Latvijā.

Pētījuma pamatā ir hipotēze, ka nepilnīgs kultūras atspoguļojums statistiskā ir tad, ja statistiskie rādītāji:

- pēc būtības nedod iespēju noteikt kultūras ieguldījumu tautsaimniecībā (neraksturo ietekmi, nav salīdzināmi savstarpēji vai starptautiski, citi iemesli),
- neaptver visu kultūras nozari (ir "izšķīdināti" dažādās nozarēs, atsevišķas apakšnozares nav izdalāmas, neiekļauj visas nozares),
- neaptver visus kultūras nozares dalībniekus (atspoguļo tikai valsts sektoru),
- neparāda visu kultūras ietekmi (visbiežāk neietver ar kultūru saistītās nozares).

Pētījumam bija jāsniedz atbilde uz vairākiem **jautājumiem**.

1. Jāsniedz informācija par Eiropas valstu kultūras un kultūrindustrijas statistiku, lai noskaidrotu, kādi dati tiek apkopoti un uzskaitīti salīdzinošos kultūras pētījumos

Noskaidrots, ka Eiropas valstīs kultūras izpētei nav vienāda pieeja. Dažās valstīs (Somija, Īrija, Lielbritānija), kultūras industrijas izpētei pievērsta ļoti liela uzmanība, tiek veikti teorētiski pētījumi, tomēr arī šajās valstīs ir daudz teorētisku neskaidrību.

Kultūras un ar to saistīto nozaru (kultūras industrijas) definēšana un kultūras statistiskā atspoguļojuma uzlabošana ir viena no UNESCO prioritātēm, taču pagaidām arī šajā organizācijā darbs ir pašā sākumā.

2. Jāizveido datu saraksts, ar kuriem būtu papildināma statistiskā uzskaitē, Latvijā, lai varētu analizēt nozares ieguldījumu tautsaimniecībā

Pētījuma rezultātā apkopota informācija par kultūras un kultūras industrijas atspoguļojumu Latvijas statistikā un izveidots nozaru grupējums pēc piederības kultūras nozarei vai sektoram.

Veidojot papildināmo datu sarakstu, pētnieki vadījās pēc koncepcijas, ka kultūras nozīmes tautsaimniecībā novērtēšanai ir jāpielieto Kultūras satelītkonti. Projekta izpildes īsā termiņa dēļ neizdevās veikt aprēķinus, bet izpētīta kultūras satelītkontu metodei līdzīgas kultūras analīzes metodikas pielietojums Kanādā, Austrālijā un citās valstīs. Izpētes rezultātā konstatēts, ka kultūras satelītkontu pielietošanā pašlaik ir daudz teorētisku neskaidrību, kuras īsā projekta izpildes termiņa dēļ neizdevās noskaidrot. Pētnieki apņemas turpināt darbu pie kultūras satelītkontu izveides ārpus šī projekta līguma termiņa un par rezultātiem informēt LR Kultūras ministriju. Arī precīzu datu sarakstu sagatavot neizdevās, jo tika atklātas būtiskas metodoloģiskas problēmas. Jāpiezīmē, ka Eiropas Savienībā kultūras statistikas metodoloģisko problēmu atrisināšanai paredzēti 8-10 gadi, šī pētījuma ilgums bija nedaudz vairāk par mēnesi.

Pasūtītāju sevišķi interesēja kultūras statistikas atbilstība īstenībai, kas ļautu novērtēt ēnu ekonomikas esamību kultūras industrijā un novērošanai un vadībai nepakļauto daļu.

Sagatavots aptuvenš datu saraksts, ar kuriem būtu papildināma statistiskā uzskaitē, Latvijā, lai varētu analizēt nozares ieguldījumu tautsaimniecībā.

3. Jānosaka indikators kultūras tautsaimnieciskā ieguldījuma monitoringa veikšanai.

Vēlamās rādītāju grupas ir:

- kultūras produkts,
- piedalīšanās rādītāji, kas īpaši nepieciešami salīdzināmiem pētījumiem,
- kultūras darbinieki,
- nodarbinātība kultūrā un ar to saistītajās nozarēs,
- kultūras nozares finansējums,
- kultūras nozarē iegūtā pievienotā vērtība,
- ar kultūras nozari saistītās nozarēs iegūtā pievienotā vērtība,
- apgrozījums kultūras nozarē un ar kultūru saistītajās nozarēs,
- kultūras produkta eksports un imports,
- netieši - nodokļu maksājumi kultūras nozarē un ar to saistītajās nozarēs,
- valsts un pašvaldību finansējums kultūrai un citi dati.

Protams, ka galvenais pētnieku uzdevums bija identificēt kultūras nozari un sektoru. Šajā atskaitē lietoti trīs termini – “kultūras nozare”, “kultūras sektors” un “kultūras puduris”. Pirmie divi termini lietoti kultūras nozares identifikācijai, trešais kā ieteicamais ietvars kultūras tautsaimnieciskās ietekmes novērtēšanai. Atskaitē ieteiktais dalījums nepretendē uz teorētisku pilnību, tas ir pieņēmums, lai atvieglotu tālāko izklāstu.

Ar jēdzienu “kultūras sektors” šeit tiek saprasta tautsaimniecības daļa, kas tieši vai netieši saistīta ar kultūru, tādējādi jēdziens “sektors” ir plašāks kā jēdziens “nozare”. Jēdziens “kultūras sektors” ieviests tāpēc, ka, lai novērtētu kultūras tiešo un netiešo ietekmi, kultūras nozares jēdziens ir jāpaplašina.

Kultūras nozari veido kultūra un kultūras industrija. Kultūras ietekmes novērtēšanai izpētē jāiekļauj arī nozares, kuru darbību veicina kultūras nozare. Tādējādi, kultūras ietekmes analīzi un novērtēšanu ieteikts veikt trīs līmeņos – kultūra, kultūras industrija un saistītās nozares. Savukārt saistītās nozares var iedalīt divās grupās – vairāk saistītas nozares un mazāk saistītas nozares. Kultūra, kultūras industrija un saistītās nozares kopā veido kultūras sektoru.

Šādas shēmas statistiskai atspoguļošanai precīzākais mehānisms ir satelītkonti. Līdz šim satelītkontu metode ir pielietota tūrisma nozares izpētei un statistiskai atspoguļošanai. Arī Latvijā ir veikti pirmie mēģinājumi aprēķināt tūrisma satelītkontus. Šīs metodes teorētiskie pamati vislabāk izstrādāti Kanādā, ir sagatavotas un tiek pielietotas arī starptautiski atzītas metodoloģijas (OECD). Diemžēl, pētījuma laikā neizdevās atrast nekādas iestrādes kultūras satelītkontu jomā. Kaut gan no satelītkontu pielietojuma viedokļa tūrisms un kultūra kā nozares ir līdzīgas, pastāv būtiska atšķirība, kas kavē satelītkontu pielietošanu kultūras statistiskajai atspoguļošanai – kultūras sektorā nav vienota atskaites vienība. Tūrisma šāda atskaites vienība ir “viesis”, bet kultūrā atskaites vienība nav skaidra – tas var būt apmeklētājs, lasītājs, dalībnieks, vai cits. Acīmredzot, tieši šī būtiskā atšķirība ir iemesls tam, ka kultūras satelītkontu teorētisko pamatu līdz šim nav izdevies izstrādāt.

Otra nopietna metodoloģiska problēma, kuras atrisināšanai nepieciešami ilgāki novērojumi, ir kultūrai piekrītošās daļas noteikšana saistītajās nozarēs. Tūrisma gadījumā šādi novērojumi ir veikti, jo tūrisma satelītkontu ideja tiek virzīta un risināta jau vairākus desmitus gadu. Tā kā kultūras jaunā izpratne pati par sevi ir jauna, un arī procesi, kas notiek kultūrā (komercializācija, industrializācija, savstarpēja kultūras nozaru saplūšana, kultūras nozaru saplūšana ar citām tautsaimniecības nozarēm) ir jauni un straujās tehnoloģiju attīstības ietekmē grūti prognozējami, tad var paredzēt, ka kultūrai piekrītošās daļas identificēšana nebūs viegls un ātri paveicams darbs.

Cerams, ka pētījums ļaus uzlabot statistisko uzskaiti un analīzi, piedalīties starptautiski saskaņotas kultūras statistiskās uzskaites un analīzes sistēmas veidošanā, kultūras attīstības novērošanas (monitoringa) un analīzes pilnīgošanā.

Pētījums balstīts uz Nacionālajā programmā "Kultūra" izvirzītajiem mērķiem, kā arī atbilst Politikas plānošanas pamatnostādņēs paredzētajai politikas izvērtēšanas un atskaitīšanās sistēmas uzlabošanai.

Pilnveidojot kultūras tautsaimnieciskās atdeves rezultatīvo rādītāju uzskaiti, būs iespējams pilnvērtīgāk un objektīvāk veikt Latvijas Nacionālā attīstības plāna un Attīstības plāna, kā arī citu starpministriju politiskās plānošanas dokumentu, kuros kultūra kā tautsaimniecības nozare ir iesaistīta, monitoringu.

Diemžēl pētījumam tika atvēlēts ļoti īss laiks, tāpēc tas nepretendē uz pilnīgu problēmas izpēti, bet tikai ieskicē galvenās atziņas. Paredzēts, ka darbs problēmas izpētē turpināsies.

Pētījumu veica Dr.ekon. Raita Karnīte un ekonomists Krišs Karnītis.

1. Eiropas valstu kultūras un kultūrindustrijas statistika

1.1. Kultūras un kultūrindustrijas statistikas teorētiskais pamats, plašāk pielietotās koncepcijas un norises

Jau sen nav šaubu, ka ticama statistika jebkurā sektorā kalpo par svarīgu instrumentu gan valdības lēmumu pieņemšanas procesā, gan uzņēmējdarbības un līdz ar to arī tautsaimniecības attīstībā. Vairums jaunattīstības valstīs un valstīs, kurās notikušas būtiskas izmaiņas tautsaimniecības organizācijā, trūkst šādu ticamu datu, un ļoti bieži nav pieejams objektīvs vērtējums, ko izmatot politisku un citu situāciju atrisināšanai. Tieši pretēji, lēmumi nereti tiek pieņemti balstoties uz populāriem, bet nepārbaudāmiem pieņēmumiem un uzskatiem. Šī problēma ir noteikta par svarīgu pasaules mērogā, un ar to sākušas nodarboties starptautiskās institūcijas, no kurām kultūras jomā ietekmīgākā ir UNESCO.

Lai uzlabotu kultūras statistiku un ieviestu vienotu pieeju, jau 1986. gadā (dažos avotos minēts 1997. gads) publicēta vienota UNESCO statistiskās uzskaites metodoloģija (*Framework for Culture Statistics (FCS)*). Šis materiāls tiek uzskatīts par pirmo un vienīgo formālo kultūras statistikas klasifikatoru. 1998. un 2000. gadā UNESCO publicējusi Pasaules kultūras ziņojumus (*World Culture Report*) un nodibinājusi UNESCO Statistikas institūtu, kura pienākums ir rūpēties par kultūras statistikas uzlabošanu. UNESCO Statistikas institūta prioritāte ir palīdzēt jaunattīstības valstīm izveidot un pilnveidot savas statistikas sistēmas, lai spētu nodrošināt valdības ar ticamiem datiem.

Kultūras statistikas sakārtošana Eiropas Savienībā sāka 1997. gadā, kad pēc Itālijas un Francijas priekšlikuma Eurostat izveidoja vadošo ekspertu grupu (LEG), kuras uzdevums bija attīstīt kultūras statistiku tā, lai būtu iespējams iegūt priekšstatu par kultūras attīstību Eiropas Savienības mērogā un kļūtu iespējami starpvalstu salīdzinājumi. Bez šaubām Eiropas Savienība līdzdarbojas visos pasaules mēroga notikumos, kas saistīti ar kultūras statistikas uzlabošanu.

1998. gadā Stokholmā 73 valstu Kultūras ministri pieņēma Stokholmas Kultūras Politikas Darbības plānu (*Stockholm Action Plan on Cultural Policies*). Šis dokuments skaidri formulē, ka ir nepieciešami starptautiski pētījumi par kultūru un attīstību, norādot, ka ārkārtīgi svarīgi ir izveidot paliekošus kultūras rādītājus, kas tiks izmantoti lēmumu pieņemšanas procesā.

1999. gada oktobrī Pasaules Bankas, UNESCO un Itālijas valdības kopīgi organizētajā konferencē "Kultūras svarīgums un uzskaitē" ("*Culture Counts*") notika seminārs par kultūras statistiskajiem rādītājiem, pamatojoties uz UNESCO pieredzi šajā jautājumā un atziņām, kas gūtas, izdodot Pasaules Kultūras ziņojumus.

2002. gada oktobrī Monrealā, Kanādā notika Starptautiskais Kultūras Statistikas simpozījs, kurā piedalījās vairāk kā 75 dalībnieki no 20 valstīm, un kura apskatāmo tēmu sarakstā bija kultūras produkcija, kultūras ražotāji, vienotas starptautiski salīdzināmas kultūras statistikas izveide u.c

Dažas valstis ir sākušas attīstīt speciālas kultūras statistikas programmas, piemēram Jaunzelandes Statistika un kultūras ministrija (1995). Kanādā un Austrālijā valsts statistikas organizācijās ir nodibinātas kultūras statistikas apakšvienības. Piemēram, Austrālijā tāds ir Nacionālais kultūras un atpūtas statistikas centrs (NCCRS). Starp valstīm, kurās var meklēt piemērus kultūras statistikas attīstībai tiek minētas arī Somija, Norvēģija, Lielbritānija.

Literatūrā var atrast norādes uz vēl citām valstīm, kurās valsts statistikas iestādes publicē plašākus datus par kultūru – parādot arī kultūrā radīto IKP, nodarbinātības datus, datus par kultūras industriju un kultūras darbiniekiem. Iespējams, ka šie dati tiek vākti pēc vienotas metodoloģijas un ir salīdzināmi. Šādā sakarā nosauktās valstis ir: Bahaina, Horvātija, Vācija, Japāna, Meksika, Palestīna, Turcija.

Pastāv uzskats, ka galvenie iespējamie starptautiski salīdzināmu datu komplektu un definīciju izstrādātāji varētu būt NCCRS Austrālijā, UNESCO Statistikas institūts un Eiropas Savienības Eurostat.

1.2. Kultūras nozares un produkta identifikācija

Lai noteiktu kultūras sektora sociālo un ekonomisko iesaisti uz tautsaimniecību, vispirms nepieciešams saprast, kas ir kultūra. Reiz divi amerikāņu zinātnieki ir publicējuši krājumu, kurā apkopotas 160 dažādas kultūras definīcijas¹. Taču visas šīs definīcijas ir sadalāmas divās svarīgās grupās. Plaša kultūras izpratne, kā simbolu kopums, ko cilvēki izmanto, lai labāk saprastu apkārtējo pasauli ir pieskaitāma pirmajai definīciju grupai. Otrajā grupā kultūra tiek definēta kā radīšanas un izpausmes darbības un to galaprodukti. Tomēr, ja strikti nenodala abas šīs grupas, tad var nonākt pie secinājuma, ka tās abas būtībā definē vienu un to pašu no dažādas perspektīvas - pirmajā grupā tiek definēti kultūras lietotāji, otrajā radītāji. Līdz ar to var teikt, ka kultūras nozare ir sabiedrības daļa, kas darbojas, lai radītu un iedzīvinātu kādu ideju, kas liktos interesanta un pielietojama sabiedrībai.

Kultūras kā tautsaimniecības (statistiskās uzskaites) nozares identifikācijā pasaulē joprojām ir lielas neskaidrības un nav vienotas pieejas ne kultūras nozarei piekritošo nozaru uzskaitījumā, ne arī apakšnozaru dalījumā. Vēl neskaidrāka ir ar kultūru saistīto nozaru identifikācija. Tas daļēji ir tāpēc, ka vēl joprojām nav skaidrība par to, kas ir kultūras produkts (kad radītais vai saražotais var tikt uzskatīts par kultūras produktu). Ja nav zināms kultūras produkts, tad nav zināma arī tā izplatība un ietekme, tas ir, saistošās nozares.

Šajā atskaitē lietoti trīs termini – “kultūras nozare”, “kultūras sektors” un “kultūras puduris”. Pirmie divi termini lietoti kultūras nozares identifikācijai, trešais kā ieteicamais ietvars kultūras tautsaimnieciskās ietekmes novērtēšanai. Atskaitē ieteiktais dalījums nepretendē uz teorētisku pilnību, tas ir pieņēmums, lai atvieglotu tālāko izklāstu.

Ar jēdzienu “kultūras sektors” šeit tiek saprasta tautsaimniecības daļa, kas tieši vai netieši saistīta ar kultūru, tādejādi jēdziens “sektors” ir plašāks kā jēdziens “nozare”. Jēdziens “kultūras sektors” ieviests tāpēc, ka, lai novērtētu kultūras tiešo un netiešo ietekmi, kultūras nozares jēdziens ir jāpaplašina.

Kultūras nozari veido kultūra un kultūras industrija. Kultūras ietekmes novērtēšanai izpētē jāiekļauj arī nozares, kuru darbību veicina kultūras nozare. Tādejādi, kultūras ietekmes analīzi un novērtēšanu ieteikts veikt trīs līmeņos – kultūra, kultūras industrija un saistītās nozares. Savukārt saistītās nozares var iedalīt divās grupās – vairāk saistītas nozares un mazāk saistītas nozares. Kultūra, kultūras industrija un saistītās nozares kopā veido kultūras sektoru vai kultūras puduri.

¹ Kroeber, A.L., & Kluckhohn, C. (1952). Culture: A critical review of concepts and definitions. Harvard University Peabody Museum of American Archeology and Ethnology Papers 47.

Kultūra

Statistiskās uzskaites nolūkā ar jēdzienu “kultūra” saprot radošo nozaru kopumu. Uzkata, ka kultūrai piekrietošās nozares parasti ir nekomerciālas vai daļēji komerciālas, tās sniedz unikālu produktu vienā vai nedaudz eksemplāros, tas pilnīgi vai pārsvarā finansē no sabiedriskiem līdzekļiem.

Kultūras industrija

Ar jēdzienu “kultūras industrija” tiek apzīmētas nozares, kuras rada, ražo un pārvērš par ienākumu avotu lietas, kuru saturs savā būtībā ir netverams, nemateriāls un saistīts ar kultūru. Šis saturs parasti ir aizsargāts ar autortiesībām un var pieņemt jebkuru preču vai pakalpojumu formu.

Atkarībā no konteksta kultūras industrijai piederošās nozares var tikt dēvētas par radošajām nozarēm, jauno tehnoloģiju nozarēm vai saturu veidojošajām nozarēm. Parasti ar jēdzienu kultūras industrija saprot poligrāfijas, izdevējdarbības un multimediju, audio vizuālās, skaņas un kino ražošanas, amatniecības un mākslas nozaru uzņēmumus. Dažās valstīs par piederīgām pie kultūras industrijas uzskata arī arhitektūru, vizuālo un tēlotājmākslu, reklāmu, kultūras tūrismu un pat sportu.

Kultūras industrija pievieno lietu saturam un būtībai novērtējumu un rada indivīdiem un sabiedrībai uztveramu vērtību. Tā ir zinātņu- un darbietilpīga, rada nodarbinātību un bagātību, audzina un attīsta savu pamatu – radošo darbu, un veicina inovativitāti ražošanā un komercializācijā. Tajā pašā laikā kultūras industrijai ir neatsverama loma kultūras daudzveidības radīšanā un uzturēšanā, tā nodrošina demokrātisku pieeju kultūras resursiem. Šī divējādā daba – kultūras un ekonomiskā - ir kultūras industrijas raksturīgā un īpatnējā iezīme.

90to gadu laikā kultūras industrija piedzīvoja eksponenciālu izaugsmi, gan radot jaunas darba vietas, gan palielinot nozares daļu IKP. Globalizācijas process atklāj jaunas iespējas un izaicinājumus kultūras industrijas attīstībai.

Mūsdienās kritēriji dalījumam kultūrā un kultūras industrija kļūst arvien neskaidrāki, abas nozares saplūst un izdalīt “kultūru” kļūst arvien grūtāk. Tas izskaidro grūtības kultūras identifikācijā un kultūras folozofiskajā izpratnē. Piemēram, kas mūsdienās ir grāmatu izdošana – kultūras, kultūras industrijas vai jaukta nozare? Ja tā ir jaukta nozare, tad kāda ir tās vieta tautsaimniecībā, finansēšanas kārtība? Kāda daļa jāfinansē no sabiedriskajiem līdzekļiem, kāda – tirgum? Vai grāmatu rakstīšana ir jānošķir no grāmatu izdošanas, un kāda loma šajā kompleksā ir vizuālajai mākslai (grāmatu vizuālajai noformēšanai)?

Kultūras produkts

Tikpat neskaidrs ir jēdziena “kultūras produkts” skaidrojums.

Analizējot kultūras industriju, nereti nav viegli nošķirami jēdzieni „kultūras preces” un „kultūras pakalpojumi”. Šis jautājums šobrīd tiek risināts arī starptautiskā līmenī. Taču pagaidām abas šīs grupas var apvienot kā kultūras produkciju.

Apzīmējumu kultūras preces parasti attiecina uz plaša patēriņa precēm, kas demonstrē kādas idejas, simbolus vai dzīvesveidu. Tās sniedz informāciju, izklaidē, veicina kopējas identitātes veidošanos un iespaido kultūras izpratni. Kultūras preces ir kolektīva vai indivīda radošās darbības rezultāts, un līdz ar to ir autortiesību objekts. Kultūras preces nonāk ražošanā un tiek pavairotas un izplatītas. Pazīstamākās kultūras preces ir

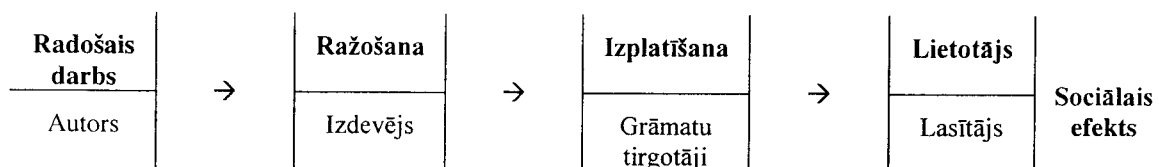
grāmatas un citi izdevumi, multimediju produkcija, programmatūra, ieraksti, filmas, audiovizuālā produkcija, amatniecības izstrādājumi, modes dizains un citi.

Par kultūras pakalpojumiem parasti uzskata tādus pakalpojumus, kas apmierina sabiedrības vajadzības un intereses kultūras jomā. Kultūras pakalpojumi neietver kādas konkrētas lietas vai preces, parasti tie ir saistīti ar iespēju sabiedrībai iepazīt kultūru, nereti ar valsts vai pašvaldības organizāciju palīdzību. Kā tipiskus piemērus šeit var minēt bibliotēkas, arhīvus, muzejus, teātrus un citus par kultūru informējošus un kultūru vecinošus pasākumus. Kultūras pakalpojumi sabiedrībai var būt par brīvu vai maksas.

Shematiski kultūras nozare ir parādāma kā preču, pakalpojumu un informācijas plūsma cauri dažādiem mezgliem – no radošā darba līdz gala lietotājam, katrā no tiem radot ekonomisku un sociālu efektu (1. zīmējums).² 3. pielikumā ir attēlota izvērsta kultūras nozares plūsmas shēma un dažādu kultūras industriju mijiedarbība un atgriezeniskās saites.

1. zīmējums.

Kultūras nozares plūsmas (piemērs ar kultūras precī – grāmatu)

Lai pilnībā varētu novērtēt kultūras sektoru, katrā no tā daļām (grāmatu izdošana, māksla, mūzika u.c.) būtu nepieciešama šīs plūsmas un sadaļu savstarpējo saišu modelēšana.

Šajā pētījumā pieņemts, ka, lai analizētu kultūras ietekmi uz tautsaimniecību, jāpielieto pudura (klastera) pieeja. Saskaņā ar šo pieeju, kultūras puduri veido:

- kultūras nozare, kura tiek iedalīta apakšnozarēs:
- kultūras industrija, kura tiek iedalīta apakšnozarēs,
- nozares, kuras izmanto kultūras produktu,
- nozares, kuras apgādā kultūras nozares, to skaitā izglītība un pētniecība.

Visas nozares pilnīgi vai daļēji tiek attiecinātas uz kādu no kultūras procesa posmiem – radīšana, ražošana, izplatīšana, patērēšana, sociālais efekts.

Latvijas Nacionālajā programmā “Kultūra” izdalītās kultūras apakšnozares ir:

- bibliotēku darbība,
- izpildītājmāksla,
- mūzika,
- filmu nozare,
- muzeji,
- kultūras mantojums,
- izdevējdarbība,

² Dick Stanley, “Beyond Economics: Developing Indicators of the Social Effects of Culture”

- tradicionālā kultūra,
- kultūrizglītība.

Kultūras nozaru pārvaldība pakļaujas šim dalījumam - katras nozares pārvaldībai izveidota sava pārvaldības struktūra – atbildīgais speciālists vai nodaļa ministrijā un valsts aģentūra.

Kultūras apakšnozaru dalījums visās valstīs nav vienāds. Piemēram, informācijā par kultūru Eiropas Savienībā, lietots šāds dalījums: arhitektūra (Latvijā nav kultūras apakšnozare), vizuālā māksla, filmu nozare un audiovizuālie līdzekļi, deja (Latvijā nav kultūras apakšnozare), mākslas izglītība un apmācība, grāmatas, mūzika, kultūras mantojums, teātris. Atšķirībā no Latvijas, šajā dalījumā nav izdalīta tradicionālās kultūras apakšnozare. Neskaidrs ir jautājums par sporta iekļaušanu kultūras nozarē. Dažās valstīs sports ir ieļauts kultūras nozarē, dažās nav.

Savukārt Somijā mākslas apakšnozaru dalījums ir: filmas, literatūra, vizuālā un fotogrāfijas māksla, amatniecība un dizains, mūzika, arhitektūra, deja, teātris).

Gandrīz droši var teikt, ka katrā valstī nozaru iedalījums kultūrā un kultūras industrijā, un abu sadalījums apakšnozarēs ir savādāks. Tas ir pirmais lielākais šķērslis vienotas un salīdzināmās statistiskās uzskaites izveidošanai. Tāpēc pašlaik nav lietderīgi mainīt Latvijā pieņemto kultūras apakšnozaru dalījumu. Savukārt kultūras industrijas dalījumu vēlams saskaņot ar kultūras apakšnozaru dalījumu, pievienojot tās nozares, kuras piekrīt kultūras industrijai, bet nav kultūras apakšnozares (piemēram, dizains).

Jāpiebilst, ka kultūras un kultūras industrijas dalījumam apakšnozarēs ir arī institucionāla pieskaņa – tā jāsaista ar nozaru piekritību valsts pārvaldes institūcijām (Kultūras ministrija, Ekonomikas ministrija, Izglītības un zinātnes ministrija vai vispār bez piesaistes kādai noteiktai valsts institūcijai).

Institucionālā piekritība šķietami nav svarīga kultūras sektora analīzei, kuras instruments būs kultūras monitorings. Tomēr var sagaidīt, ka nozaru dažāda pakļautība apgrūtinās analīzei nepieciešamās informācijas sagādi. Šo ietekmi var mazināt, ja kultūras monitoringu uztur un apkalpo neitrāla starpministriju organizācija.

1.3. Pasaules valstu piemēri

Attīstītajās valstīs kultūras attīstībai pievērš lielu uzmanību. Piemēram, 1995-1996. gadā Austrālijas valdība kultūras finansēšanai ir veltījusi 2.2 miljardus USD, Kanādas valdība 1994. – 1995. gadā kultūras attīstībai veltījusi 4 miljardus USD. Katrā no šīm valstīm valdības izdevumi kultūras attīstībai bija vairāk kā 100 USD uz vienu iedzīvotāju.³ Latvijā 2002. gadā brīvā laika, sporta, kultūras un reliģijas finansēšanai kopā valdība tērēja 78.7 miljonus latu, kas ir 33.5 Ls (apmēram 57 USD) uz vienu iedzīvotāju.⁴

Augstais kultūras finansējums izskaidro, kāpēc tieši Kanādā, Austrālijā, Jaunzēlandē un citās valstīs ar augstu valsts finansējumu kultūrai tiek veikts liels darbs kultūras statistikas uzlabošanā. Visās valstīs kultūras statistikas uzlabošanas mērķis ir pierādīt nozares patieso apmēru un nozīmi, galvenokārt lai attaisnotu valsts līdzekļu izlietojumu kultūras finansēšanai. Interese par kultūru pieaug arī tāpēc, ka kultūra, bet jo sevišķi

³ Barry Haydon. Cultural statistics within a developed statistical system (Australia and Canada). In the World Culture Report, 1999.

⁴ Latvijas statistikas gadagrāmata, 2003. Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde, Rīga, 2003, 23. lpp.

kultūras industrija, arvien vairāk kļūst par ražošanas nozarēm līdzvērtīgu tautsaimniecības sistēmas sastāvdaļu. Tādi jautājumi, ka uzņēmumu skaits, to ekonomika, konkurētspēja, nodarbinātība mūsdienās ir jautājumi ar vairāk tautsaimniecisku (ekonomisku), nekā kultūras nozīmi. No otras puses, kultūra nekad nedrīkst zaudēt savu specifisko nacionālās identitātes uzturēšanas funkciju, un šis apstāklis nosaka kultūras duālo lomu tautsaimniecībā – tā ir vienlaicīgi ražošanas (pie kam, gan preču, gan pakalpojumu) un patēriņa nozare. No literatūras var secināt, ka šāda izpratne par kultūru, kas pēc būtības lauž priekšstatu par kultūru kā tikai pakalpojumu vai pat patēriņa nozari, ir jauna un pārsteidzoša visā pasaulē.

Duālais statuss padara kultūru par interesantu teorētiskās izpētes objektu. Tomēr pasaulē ir ļoti maz ekonomistu, kas nodarbotos ar šiem jautājumiem, tāpēc kultūras jaunās izpratnes gaismā teorētisko pamatojumu vēl ir ļoti maz. Teorētiskās izpētes sākumpunkts meklējams tieši valstīs, kurās ir labi organizēta statistiskā uzskaitē un jaunā kultūras loma ir izprasta (Kanāda, Lielbritānija, Somija). Raksturīgi, ka kultūras ekonomikas teorētiskie atklājumi ir laba prece, kuru valstis – iniciatores piedāvā pasaulei (piemēram, kultūras statistikas uzlabošanas programmas Kolumbijā). No otras puses, jūtams, ka šīs valstis vēlas vairāk uzzināt par kultūras patieso statusu citās valstīs, visticamāk, lai izmantotu iegūto informāciju savās interesēs (iekļūtu strauji augošajos kultūras un kultūras industrijas tirgos), bet, īstenojot šo mērķi, tās veicina kultūras statistikas uzlabošanu visā pasaulē.

Austrālijas un Kanādas statistikas aģentūras kultūras statistikas vākšanai un organizācijai par konceptuālo pamatu izmanto jau pieminēto UNESCO “Kultūras statistikas ietvaru” (*FCS*). Saskaņā ar šo koncepciju, vispirms tiek nosauktas izpēti interesējošās nozares, un pēc tam matricas formā atspoguļota nepieciešamā informācija par katru nozari. Šī informācija atspoguļo dažādas kultūras procesa pakāpes. UNESCO “Ietvarā” noteiktas šādas kultūras procesa pakāpes - radīšana, ražošana, izplatīšana, patēriņš un aizsardzība. UNESCO “Ietvarā” izdalītas šādas kultūras pamatnozares: (1) kultūras mantojums, (2) drukātais materiāls (grāmatu publicēšana), (3) mūzika, (4) izpildītājmāksla, (5) audiomēdija (audiolīdzekļi - skaņu ieraksti), (6) audiovizuālie līdzekļi (filmu ražošana un televīzija), (7) sociāli- kulturālas darbības, (8) sports un spēles, (9) vide un daba. Kaut gan nozaru lielās grupas UNESCO “Ietvarā” ir izdalītas, no pieejamās literatūras ir saprotams, ka nozaru iekļāvums šajās lielajās grupās nav vienāds. Piemēram, radio un televīzija dažkārt tiek apvienota vienā grupā, turpretī filmu ražošana izdalīta atsevišķi (Kanāda), citos dalījumos filmu ražošanu un televīziju iekļauj vienā grupā (tā izriet arī no UNESCO grupējuma).

Arī audiovizuālās nozares saistība ar kultūru nav vienāda. Eiropā audiovizuālā industrija nav iekļauta kultūras statistikā, tās vākšanai un apstrādei izstrādāta speciāla rokasgrāmata.

Plašākie pētījumi pasaulē tiek veikti par piedalīšanos kultūras procesos. Uzskata, ka šāda veida pētījumi un atbilstošā statistika jau ir stipri internacionalizēta. Pētījumi pamatojas uz speciālām, galvenokārt kvalitatīvām, aptaujām, un tāpēc spēj uzskaitīt ne tikai formālo, bet arī neformālo piedalīšanos kultūras procesos. To uzskata par lielu aptauju metodes priekšrocību. Pētījumu rezultātus izmanto, pieņemot nozares politikas lēmumus.

Šādi pētījumi veikti ASV (vairākkārt), Jaunzēlandē (1999), Anglijā (2001). Raksturīgi, ka šajā pētījumu grupā iedibina ilgtermiņa programmas, piemēram, tādu īsteno ASV

Nacionālais Mākslas fonds (*National Endowment for the Arts*).⁵ Arī Francija regulāri vāc datus par piedalīšanos kultūras procesā. Starptautiskiem salīdzinājumiem šie aptauju rezultāti ir izmantojami nosacīti, jo tiem ir atšķirīgas metodoloģijas.

Arī kultūras statistikas vākšanas organizācija ir dažāda.

Piemēram, kaut gan Austrālijas un Kanādas statistikas aģentūru pieejas kultūras statistikas vākšanā ir līdzīgas, ir arī atšķirības. Tā kā Kanādas statistikas aģentūras bija saņēmušas pietiekošu finansējumu statistisko datu vākšanai, tās šo darbu veica pašas, izveidojot speciālu kultūras statistikas vākšanas programmu. Turpretī Austrālijas statistikas aģentūras, galvenokārt naudas trūkuma dēļ, centās nevis patstāvīgi vākt datus, bet izmantot esošo statistisko datu vākšanas sistēmu, papildinot to ar kultūras statistiku. Kanādas pieeja nodrošināja, ka kultūras statistikas datu vākšanas un apstrādes sistēma viegli iekļāvās valsts kopējā datu apstrādes un vākšanas sistēmā un speciāli saskaņošanas un pielāgošanas pasākumi nebija nepieciešami. Kā kopējas valsts statistikas sistēmas daļā, kultūras statistikas sistēmā bija vieglāk veikt nepieciešamās izmaiņas un uzlabojumus.

Savukārt Austrālijas pieejas priekšrocība ir tā, ka par kultūras statistiku atbildīgajai institūcijai (Nacionālajam Kultūras un atpūtas statistikas centram), nācās sameklēt visas esošās datu vākšanas sistēmas un sākt ar tām sadarbību.

Kanādā informāciju vāc ar plašu kultūras nozaru aptauju palīdzību. Vācamajā informācijā ietilpst arī informācija par valdības izdevumiem kultūras vajadzībām. Kultūras statistikas vajadzībām tiek papildinātas brīvā laika izmantošanas aptaujas anketas un tiek veikta detalizēta kultūras nozares nodarbināto aptauja.

Latvijā ieteicams kultūras statistikas vākšanu uzticēt Latvijas Centrālās statistikas pārvaldei, jo:

- tā ir kompetenta organizācija,
- tai ir labs un profesionāls anketētāju tīkls,
- kultūras statistika tiek iekļauta valsts kopējā statistikas sistēmā.

Datu iegūšanai piemērotākā ir Austrālijas pieredze – papildinot esošos instrumentus ar kultūru raksturojošiem rādītājiem.

1.4. Kultūras statistiskā uzskaitē Eiropas Savienībā un Eiropas Savienības valstīs

Eiropas mērogā kultūras statistikas vākšanai un apstrādei tiek ieteikti dažādi metodiskie materiāli. Tomēr no pētījuma laikā iegūtās informācijas var secināt, ka vienots kultūras statistikas vākšanas un apstrādes metodiskais ietvars Eiropas valstīm vai Eiropas Savienības valstīm pagaidām nepastāv. Ir ieteikumi atsevišķām nozarēm, un visvairāk to ir audiovizuālajai nozarei.

Atsaucoties uz jau pieminētās Eurostat Vadošo ekspertu grupas 2001. gada ziņojumu, Mihails Skaliotis (*Michail Skaliotis*), viens no kultūras statistikas speciālistiem, atzīst, ka Eiropas Savienībā harmonizētas kultūras statistikas attīstība ir zīdaiņu vecumā.⁶ Galvenais iemesls ir tas, ka Eiropas Komisijas kompetence kultūras statistikas

⁵ IFACCA, D'Art2: International Comparisons of Arts Participation Data.
<http://www.ifacca.org/ifacca2/en/organisation/>

⁶ Michail Skaliotis Key figures on Cultural Participation in the European Union. EUROSTAT, Unit E3, Health, Education and Culture, Luxembourg.

jautājumos ir ierobežota. Eiropas Savienības līmenī apskata **kultūras darbības**, nevis kultūras politiku un **sadarbību kultūrā**, nevis Savienības lēmumus par kultūru.

Lēmumu pieņemšana kultūras lietās ir dalībvalstu kompetence. Tieši tāpēc ieteikums uzlabot kultūras statistiku ir nācis no dalībvalstīm, nevis Eiropas Savienības institūcijām, un arī statistiskās uzskaites uzlabošanas darbs notiek atsevišķi katrā kandidātvalstī, pagaidām nesaskaņojot ar citām.

Kopējais ir tas, ka Eiropas Savienības valstīs kultūras statistika, tāpat kā jebkura cita, pakļaujas galvenajiem statistiskās uzskaites regulēšanas normatīvajiem dokumentiem, konkrēti:

- *Council Regulation (EEC) No 696/93* par statistisko vienību,
- *Fourth Council Directive No 78/660/EEC* (pieņemta 1978. gada 25. jūlijā) par ikgadējiem kontiem,
- *Council Regulation (EC) NO 2223/96* (pieņemta 1996. gada 25. jūnijā) par Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmu (ECA 1995) (LINK),
- *Council Regulation (EC, Euratom) No 58/97* par strukturālo uzņēmējdarbības statistiku.

Kā jau minēts, 1997. gadā pēc Itālijas un Francijas iniciatīvas Eurostat, kas ir galvenā statistikas institūcija Eiropas Savienībā, saņēma uzdevumu vairāk pievērsties kultūras statistikai. Atzīts, ka līdz šāda uzdevuma izvirzīšanai, kultūras statistika tika vākta un gatavota dažādu citu statistisku apsekojumu ietvaros un vienkopus netika apkopota, tā nebija salīdzināma starp valstīm. Patiešām, piemēram, Eurostat sagatavotajā ES statistikas gadagrāmatā⁷ kultūras sadaļa nav atrodama.

Jau 1997. gadā Eurostat izveidoja Vadošo ekspertu grupu (LEG), kas gatavo ziņojumus par kultūras statistiku ES⁸. Tika izveidotas vairākas darba grupas:

- TASK FORCE 1 – nodarbinātības statistika kultūrā,
- TASK FORCE 2 – statistika par kultūras ieņēmumiem un izdevumiem,
- TASK FORCE 3 – statistika par piedalīšanos kultūras darbībās,
- Darba grupa par kultūras statistiku.

Vadošo ekspertu grupa izvirzīja trīs sfēras, kuras jāatspoguļo statistikā:

- piedalīšanās kultūras procesos (*participation*),
- nodarbinātība (*cultural employment*),
- kultūras izdevumi un finansēšana (*cultural expenditure and financing*).

Jāpiezīmē, ka šajās trīs sfērās vāktā informācija visticamāk attiecas uz kultūras novērtēšanu tās tradicionālajā izpratnē, un tā nav pietiekoša kultūras tautsaimnieciskās ietekmes novērtēšanai.

Kopējās rīcības ietvaros veikti vairāki starptautiski salīdzināmi kultūras statistiskie novērojumi, galvenokārt par piedalīšanos kultūras procesos (*participation*). Šo novērojumu metode parasti ir aptaujas (uz vienotu aptauju anketu bāzes), novērojumus veic *Eurobarometer*.

⁷ Statistical Yearbook on Candidate countries, 2003

⁸ Cultural Statistics in the European Union: Final report of the LEG on cultural statistics in the EU. Eurostat Working Paper, 2000 Edition.

Diemžēl, LEG sagatavotie ziņojumi par kultūras statistiku projekta izpildes laikā tehnisku iemeslu dēļ nebija pieejami. Pētniekiem izdevās iepazīties ar dažiem šo ziņojuma atreferējumiem kultūras statistikas uzlabošanai veltītajās konferencēs. ES publicētajos materiālos atrodams arī ziņojumā ietvertā kultūras statistikas pamatterminu vārdnīca un rādītāju pieejamības apkopojums šādās rādītāju klasēs (1. pielikums):

- kultūras preces un pakalpojumi,
- kultūras profesijas,
- piedalīšanās kultūras darbā, kas sadalīta:
 - apmeklēšana/saņemšana,
 - līdzdalības process,
 - izpildīšana/amatieru māksla,
- kultūras tūrisms.

Kultūras statistikas uzlabošanai pievērsušās arī vairākas Eiropas valstis. Piemēram, Somijā kopš 1970. gada kultūras nozare tiek pastiprināti analizēta. 1978. un 1984. gadā Somijas statistika publicējusi lielus kultūras statistikas apkopojumus, kurā kultūras nozarē ietverti arī masu plašsaziņas līdzekļi. 1999. gadā publicēts trešais apkopojums, kurā kultūra parādīta atbilstoši šaurākai definīcijai. Ceturtais apkopojums publicēts 2002. gadā, un piektais paredzēts 2004. gadā. Starpposmos tiek veiktas speciālas aptaujas par nozarēm, kuras nav pakļautas regulārai datu vākšanai un svarīgākajiem jautājumiem. 2001. gadā publicēts ziņojums par darba spēku kultūrā. Jāpiezīmē, ka Somija ir valsts, kurā kultūra tiek uzskatīta par valsts attīstībai nozīmīgu ekonomiskās darbības sfēru, un valsts attīstības stratēģijā tā tiek uztverta kā ražojošajām nozarēm līdzvērtīga tautsaimniecības nozare.

Somijā statistiskajos apskatos raksturoti un analizēti šādi objekti:

- kultūras un mākslas finansēšana
- darba spēks kultūrā,
- kultūras uzņēmumi,
- kultūras notikumi,
- kultūras būves,
- žurnāli,
- kultūras mantojums,
- muzeji,
- bibliotēkas.

Somijā sagatavoti arī vairāki citi speciāli pētījumi par kultūras nozari, piemēram, pētījums par kultūras funkcijām un to izmaksām Somijas pašvaldībās.

Jau minēts, ka ES vislabāk izstrādāti statistiskās uzskaites principi un metodes audiovizuālajā nozarē. Viscaur literatūrā atrodamas atsauksmes uz šo nozari. Vairākās valstīs (piemēram, Somijā) audiovizuālās nozares statistika tiek vākta atsevišķi.

Eiropas Savienībā audiovizuālās nozares statistiskā uzskaitē ir institucionalizēta ar Eiropas Komisijas Lēmumu 1999/297/EC, kas pieņemts 1999. gada 26. aprīlī. Ar šo

lēmumu tika nodibināta Eiropas Savienības statistiskās informācijas infrastruktūra, kas attiecas uz audiovizuālo nozari un ar to saistītām nozarēm un to tirgiem.

Audiovizuālās nozares statistikas sagatavošanai var izmantot metodisko Eirostata rokasgrāmatu "*Eurostat Manual of Business Statistics (EMBS) "Structural Statistics"*" (2000. gada septembris), kas gan netiek uzskatīta par oficiālu dokumentu. Šajā dokumentā iekļauta sadaļa par audiovizuālā biznesa statistiku (*Methodological Manual of Audiovisual Business Statistics*). Tā sagatavošanā piedalījušās 18 valstu statistikas organizācijas – Beļģijas, Dānijas, Vācijas, Grieķijas, Spānijas, Francijas, Īrijas, Itālijas, Luksemburgas, Nīderlandes, Austrijas, Portugāles, Somijas, Zviedrijas, Lielbritānijas, Islandes, Norvēģijas un Šveices.

Rokasgrāmata paredzēta uzņēmējdarbības statistikas vākšanai un apstrādei. Tā nodrošina vienotu uzņēmējdarbības statistikas vākšanas, apstrādes, izplatīšanas un analīzes ietvaru. Arī audiovizuālajā nozarē tā ietver tikai uzņēmējdarbības statistiku. "Funkcionālās" statistikas vākšanai audiovizuālajā nozarē paredzēts cits dokuments – Audiovizuālās un saistīto nozaru statistikas informācijas sistēma (*Audiovisual and related sectors statistics Information System (AUVIS)*). Tas ir vispārīgāks dokuments, un tā mērķis ir apgūt visu statistisko informāciju par audiovizuālo nozari un ar to saistītajām nozarēm un to tirgiem.

Abas rokasgrāmatas viena otru papildina. Tās paredzēts pielietot arī Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīs un OECD valstīs.

Uzņēmējdarbības statistikas rokasgrāmata ietver galvenos statistiskās uzskaites principus, kas noteikti ES direktīvās un normatīvajos dokumentos, un specifiskus nozares regulējumus:

- statistiskās vienības un to klasifikācija,
- ekonomiskie rādītāji, to klasifikācija,
- specifiskie nozares aspekti (identificē, kas ir audiovizuālā darbība, produkts, ienākumu plūsmas),
- audiovizuālās uzņēmējdarbības ražošanas konti un to saistība ar nacionālajiem kontiem.

Statistiskā vienība audiovizuālajā nozarē ir uzņēmums, institūcija, uzņēmumu grupa, vietēja vienība, darbības veida vienība, homogēnas produkcijas vienība. Ieteicamākā statistiskā vienība ir uzņēmums, ar sīkāku dalījumu pa darbības veidu vienībām. Statistisko informāciju var analizēt nozares griezumā, produkcijas veidu griezumā vai funkciju griezumā. Informācijas saturam jābūt salīdzināmam starp nozarēm, tomēr jāiekļauj arī tādi rādītāji, kas raksturo nozares specifiku. Tas nozīmē, ka visa nozares raksturojošo rādītāju kopa sastāv no divu veidu rādītājiem:

- salīdzināmiem, visām nozarēm vienādiem,
- specifiskiem, raksturojošiem konkrēto nozari.

Rokasgrāmata ietver ekonomisko rādītāju sarakstu. Īpaši tiek definēts pastāvīgais un neregulārais (intermitējošais) nodarbinātais un to salīdzināšanas metodika.

1.5. Salīdzinošos kultūras pētījumos apkopotie un uzskaitītie dati un to salīdzinājums ar Latvijā pieejamo statistisko informāciju

Galvenie pētījumi salīdzināmās kultūras statistikas jautājumos ir McCharty, Ondaatjeand Zakaras (2001), Bridgwood and Skelton (2001), arī Michail Skaliotis (2002).

Šajā sadaļā Latvijā pieejamie kultūras statistikas dati novērtēti salīdzināmības aspektā, tas ir, salīdzināta starptautiskos statistikas krājumos lietoto datu esamība Latvijā un, kur iespējams, novērtēta to atbilstība pēc būtības un satura.

Šajā un nākošajā sadaļā īpaši ievērots metodoloģiskais pieņēmums, ka nepilnīgs kultūras atspoguļojums statistiskā ir tad, ja statistiskie rādītāji:

- pēc būtības nedod iespēju noteikt kultūras ieguldījumu tautsaimniecībā (neraksturo ietekmi, nav salīdzināmi savstarpēji vai starptautiski, citi iemesli),
- neaptver visu kultūras nozari (ir "izšķīdināti" dažādās nozarēs, atsevišķas apakšnozares nav izdalāmas, neiekļauj visas nozares),
- neaptver visus kultūras nozares dalībniekus (atspoguļo tikai valsts sektoru),
- neparāda visu kultūras ietekmi (visbiežāk neietver ar kultūru saistītās nozares).

Pašreizējā kultūras atspoguļojumā Latvijas statistikā izmantots iepriekšējās sadaļās aprakstītais statistiskās uzskaites konceptuālais ietvars. Atbilstoši tam pašreizējais kultūras atspoguļojums Latvijas statistikā tiek analizēts pēc šādas shēmas:

- statistiskās vienības un to klasifikācija,
- funkcionālie rādītāji, to klasifikācija,
- ekonomiskie rādītāji, to klasifikācija,
- specifisko nozaru aspektu atspoguļojums (identificē, kas ir atsevišķo kultūras darbība, produkts, ienākumu plūsmas, eksports, imports),
- kultūras produkta ražošanas konti un to saistība ar nacionālajiem kontiem.

Atbilstoši iepriekšējās sadaļās izklāstītajiem statistiskās uzskaites principiem, kultūras statistikas rādītāji tiek analizēti divās grupās – salīdzināmie rādītāji un specifiskie rādītāji.

Vispirms jānoskaidro jautājums, **vai Latvijā ir vēlams un iespējams izveidot kultūras statistisko rādītāju kopu, kura būtu izmantojama, ja Latvijai jāpiedalās starptautiskajos salīdzinošos pētījumos par kultūru.**

Pēc būtības, jautājums nav par to, vai šādi salīdzināmi regulāri dati ir nepieciešami, bet gan par veidu, kā tos iegūst.

Literatūrā atrodams uzskats, ka kultūras statistikas sakārtošanu jāsāk katras valsts iekšienē.⁹ No otras puses tiek atzīts, ka kultūras statistika internacionalizējas. Visbiežāk tiek salīdzināti valdības izdevumi kultūrai un dati par dalību kultūras procesos (*participation data*), kas varētu nozīmēt, ka tie ir vairāk salīdzināmi nekā citi.

Saprotams, ka salīdzināmi ir starptautisku aptauju rezultāti, jo tie tiek veikti pēc vienotas metodoloģijas. Tāpēc rodas loģisks jautājums – vai datu sagatavošana starptautiskai salīdzināšanai vienmēr nozīmē to regulāru vākšanu. No otras puses, ir

⁹ D'Art 2: International Comparisons of Arts Participation Data. IFACCA publication. <http://www.ifacca.org>

skaidrs, ka, ja dati netiek vākti, tos nevar uzrādīt starptautiskajos pētījumos, ja vien to pamatā nav speciālas individualizētas aptaujas.

Turpretī individuālās valstīs veikto aptauju rezultāti starptautiskiem salīdzinājumiem ir izmantojami nosacīti, jo tiem ir atšķirīgas metodoloģijas. Galvenās atšķirības:

- dažādi atskaites periodi,
- dažāds aptaujāto sastāvs,
- dažāds aptauju formāts (anketēšana, tiešās intervijas, telefonaptauja utt),
- dažāda terminoloģija.

Uzskata, ka jebkura, pat sīkākā metodoloģiskā novirze padara aptauju datus nesalīdzināmus. Taču statistiķi atzīst, ka šīs ir tikai pašas nevainīgākās atšķirības. Daudz kaitīgākas ir atšķirības lielo terminu definīcijās un metodoloģiskajās detaļās to uzskaitē¹⁰. Piemēram dažās valstīs (arī Latvijā) piedalīšanos kultūras procesos mēra ar apmeklētību, bet apmeklētība ir tikai viena piedalīšanās izpausme. Konceptuāli neskaidrs ir arī jautājums par piedalīšanās atspoguļojumu divās galvenajās kultūras procesa sastāvdaļās – kultūras procesa baudīšana (patēriņš) un kultūras darba darīšana (radīšana). Eurostat ieteikusi izveidot vēl vienu kategoriju - starpniecība (*interaction*) (Eurostat, 2002). Dažās valstīs uzskaita visa veida piedalīšanos, izmantojot brīvā laika izmantošanas aptaujas, citās dažādus piedalīšanās veidus uzskaita atsevišķi (Austrālijas Statistikas birojs vāc datus par apmeklētību un radīšanu atsevišķi).

Jau minēts, ka valstīs atšķiras arī kultūras nozares dalījums apakšnozarēs, un arī tas ietekmē datu salīdzināmību.

Datu salīdzināmību ietekmē arī tas, ka institucionālā un politiskā vide dažādās valstīs atšķiras.

Datu salīdzināmības nodrošināšanai pats svarīgākais ir datu salīdzināma klasifikācija. Pētījumā pārliecinājāmies, ka vienotas klasifikācijas vai vienota modeļa (kā piemēram starptautiskā ekonomiskās darbības klasifikācija NACE vai produktu klasifikatori) kultūras statistikā pagaidām nav ne pasaulē, ne Eiropā.

No teiktā izriet, ka pašlaik (iespējams, vispār) **nav iespējams** precīzi noteikt, kādi dati tiek izmantoti vai tiks izmantoti starptautiskajos kultūras pētījumos ar mērķi izveidot Latvijā tādu vācamo kultūras statistikas rādītāju sarakstu, kas dotu iespēju sniegt informāciju starptautiskajiem salīdzinājumiem. Lielākas salīdzināmības nodrošināšanai un palaujoties uz loģisko mērķtiecību, Latvijai jācenšas sakārtot savu kultūras statistiku vismaz divos virzienos:

pirmkārt, precīzi identificēt uzskaites objektu un pilnīgot aptvērumu,

otrkārt, precizēt rādītājus pēc būtības.

Tā kā vienota standarta nav, nav iespējams (nav nepieciešams) noteikt detāli papildinājumus salīdzināšanas vajadzībām. Tomēr jau tagad var novērtēt Latvijas kultūras statistikas atbilstību starptautiskajai pēc būtības. Ar šādu mērķi veikta sīkaka Latvijas kultūras statistikas analīze.

¹⁰ D'Art 2: International Comparisons of Arts Participation Data. IFACCA publication.
<http://www.ifacca.org>

Kultūras statistiku vāc un apkopo Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde un Latvijas Republikas Kultūras ministrija un tās institūcijas. Kultūras nozaru datus apkopo nozaru aģentūras, centri, pārvaldes un citas valsts institūcijas un asociācijas.

Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde publicē kultūras statistiku biļetenā “Kultūras iestāžu darbība Latvijā”, Latvijas Statistikas gadagrāmatā sadaļā “Kultūra”, reģionālās statistikas krājumos. Operatīva informācija (mēnešu, ceturkšņu) par kultūru Latvijas Republikā nav pieejama.

Visos statistikas izdevumos tiek lietota vienota kultūras rādītāju iegūšanas un aprēķina metodika, bet rādītāju detalizācija publikācijās atšķiras. Protams, vispilnīgākais kultūras statistikas krājums ir “Kultūras iestāžu darbība Latvijā”. Par kultūras statistikas vākšanu un apstrādi un izdevumu “Kultūras iestāžu darbība Latvijā” atbild Centrālās statistikas pārvaldes Sociālās statistikas departamenta Kultūras, izglītības, zinātnes un veselības aizsardzības statistikas daļa.

Latvijā izdalītās kultūras nozares apakšnozares (Nacionālā programma “Kultūra”) un tām atbilstošais statistisko rādītāji dalījums apkopots 1. tabulā.

Kā redzams tabulā, dažas kultūras apakšnozares oficiālajā statistikā tiek atspoguļotas kā izdalītu rādītāju apkopojums, par dažām apakšnozarēm dati netiek vākti (mūzika, kultūras mantojums), turpretī daži datu apkopojumi neatbilst nozarēm. Par visām nozarēm pamatinformāciju apkopo atbildīgās Kultūras ministrijas institūcijas (ministrijas speciālisti un aģentūras), bet šie apkopojumi neveido vienotu, nozarēs salīdzināmu sistēmu. Atbildīgās institūcijas apkopo arī dažus ekonomiskos rādītājus (biļešu cenas, valsts un pašvaldību budžeta finansējums, ienākumi no sniegtajiem pakalpojumiem, valsts un pašvaldību investīcijas, kārtējie un investīciju izdevumi), bet šī informācija nav pieejama plašākai analīzei.

Vispilnīgākais kultūras statistikas apkopojums ir biļetens “Kultūras iestāžu darbība Latvijā”, tāpēc tas izmantots par pamatu vēlamo papildinājumu un uzlabojumu sagatavošanā.

Biļetenā sniegti statistiskie dati nacionālā un atsevišķiem rādītājiem arī reģionālā aspektā par Latvijas bibliotēku, teātru, muzeju, kultūras un tautas namu, kinoteātru, radio un televīziju, cirka un zooloģiskā dārza darbību, kinofilmu ražošanu un izplatību, izdevējdarbību. Atsevišķā daļā apkopoti dati par kultūras iestāžu darbiniekiem dažās nozarēs (bibliotekārie darbinieki, teātru un muzeju darbinieki, radio, televīziju un kabeļtelevīziju darbinieki, kultūras un tautas namu darbinieki).

Biļetenā apkopotā statistiskā informācija ietver tikai “funkcionālo” statistiku - kultūras darbības rādītājus. Ekonomiskie rādītāji par kultūras iestādēm ne šajā biļetenā, ne kādā citā statistiskās informācija avotā netiek uzrādīti, izņemot vienu rādītāju – kultūras darbinieku skaits. Nedaudz ekonomisko rādītāju – izmaksu un finansēšanas tiek vākti LR Kultūras ministrijā, bet tie plašākai analīzei nav pieejami.

Te jāpiemin, ka arī UNESCO Statistikas institūta 1999. gada Kultūras un komunikāciju statistikas gadagrāmatā¹¹ pieminēti tikai divi ekonomiskie rādītāji – tekošie izdevumi un nodarbinātie. Tas vēlreiz apliecina, ka gan pasaules, gan Eiropas mērogā, kultūras ekonomika gan teorētiskā, gan praktiskā pielietojuma ziņā ir nepilnīga. Kultūras tautsaimnieciskais aspekts ir sarežģīts jautājums, un tas tiek pētīts tikai nedaudz valstīs.

¹¹ http://www.uis.unesco.org/evl.php?ID=5065_201&ID2=DO_TOPIC

1. tabula

Kultūras apakšnozares un statistisko rādītāju lielās grupas

Kultūras apakšnozares	Statistika*
Bibliotēku darbība	Bibliotēkas <i>Latvijas nacionālā bibliotēka</i> <i>Publiskās bibliotēkas</i>
Izpildītājmāksla	Teātri <i>Teātri</i>
Mūzika	
Filmu nozare	Kinoteātri Kinofilmu ražošana un izplatīšana Radio un televīzija <i>Kino</i> <i>Kinofilmu ražošana</i> <i>Kinoteātros izrādītās pilnmetrāžas</i> <i>kinofīlmas</i>
Muzeji	Muzeji <i>Muzeji</i>
Kultūras mantojums	
Izdevējdarbība	Izdevējdarbība <i>Grāmatu, brošūru, žurnālu un laikrakstu</i> <i>izdošana</i> <i>Izdoto grāmatu un brošūru sadalījums pēc</i> <i>literatūras veidiem</i> <i>Izdoto grāmatu un brošūru sadalījums pēc</i> <i>valodām</i>
Tradicionālā kultūra	Kultūras un tautas nami <i>Kultūras un tautas nami</i>
Kultūrizglītība	<i>Kultūrizglītības iestādes republikas</i> <i>pilsētās un rajonos</i>
	Cirks un zooloģiskais dārzs
	Kultūras iestāžu darbinieki

* Parastā drukā – biļetenā “Kultūras iestāžu darbība Latvijā”, Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde, Rīga, 2002, 54 lpp.

Slīpā drukā – Latvijas statistikas gadagrāmatā, 2003, Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde, Rīga, 2003, 10. sekcija, 100.-102. lpp., atsevišķas tabulas

2. tabulā doti UNESCO Statistikas institūta rokasgrāmatā noteiktie metadati par kultūras statistiku. Diemžēl, UNESCO brīvās pieejas datu bāzes pētījuma laikā tika pārveidotas, tāpēc informācija par visām kultūras nozarēm nebija pieejama. Pieejamā informācija dod priekšstatu par galvenajām atšķirībām.

2. tabula

Latvijā un UNESCO vāktās kultūras statistikas rādītāju salīdzinājums

UNESCO*		Latvijā	
Bibliotēku statistika			
Bibliotēku tips	Rādītāji**	Bibliotēku tips	Rādītāji
Nacionālās bibliotēkas	Fondi Reģistrētie lietotāji Izsniegumi <i>Tekošie izdevumi</i> <i>Strādājošie</i>	Nacionālā bibliotēka Akadēmiskā bibliotēka (gadagrāmātā - tikai Nacionālā bibliotēka)	Bibliotēku skaits Fondi (Nacionālai bibliotēkai -sadalījumā pa veidiem) Lasītāju skaits Apmeklējumu skaits Izsniegumi Bibliotekārie darbinieki Nacionālajā bibliotēkā – bibliotekārie darbinieki ar augstāko izglītību Bibliotēku automatizācija: datoru skaits dalījumā – personālam un lietotājiem interneta pieslēgumi (datoru skaits)
Publiskās bibliotēkas	Fondi Reģistrētie lietotāji Izsniegumi <i>Tekošie izdevumi</i> <i>Strādājošie</i>	Publiskās bibliotēkas	Publisko bibliotēku skaits sadalījumā pa veidiem (pašvaldību, neredzīgo, paju un akciju sabiedrību, sociālās, privātās neietver) un reģionālā griezumā Fondi, tai skaitā sadalījumā pa rajoniem un pilsētām Lasītāju skaits, tai skaitā sadalījumā pa rajoniem un pilsētām Apmeklējumu skaits Izsniegumi, tai skaitā sadalījumā pa rajoniem un pilsētām Bibliotekārie darbinieki, tai skaitā ar augstāko izglītību Bibliotēku automatizācija: datoru skaits dalījumā – personālam un lietotājiem interneta pieslēgumi (datoru skaits)
Trešā līmeņa mācību iestāžu bibliotēkas	Fondi Reģistrētie lietotāji Izsniegumi <i>Tekošie izdevumi</i> <i>Strādājošie</i>	Augstāko mācību iestāžu bibliotēkas	Bibliotēku skaits Fondi Lasītāju skaits Apmeklējumu skaits Izsniegumi Bibliotekārie darbinieki,

			tai skaitā ar augstāko izglītību Bibliotēku automatizācija datoru skaits dalījumā – personālam un lietotājiem interneta pieslēgumi (datoru skaits)
Skolu bibliotēkas	Informācijas saturs nav norādīts		
Izpildītājmāksla			
		Profesionālo teātru darbības rādītāji	Teātru skaits, to skaitā operas un baleta, drāmas, muzikālie, bērnu un jaunatnes Vietu skaits Izrāžu skaits, tai skaitā uz lielās skatuves Viesizrādes ārzemēs Jauniestudējumu skaits Apmeklējumu skaits, tai skaitā dalījumā pa profesionālajiem teātriem Apmeklējumu skaits uz 100 iedzīvotājiem Profesionālo teātru darbinieki, tai skaitā mākslinieciski vadošais personāls un aktieri
		Izrāžu skaita detalizācija	Izrāžu skaits dalījumā profesionālos teātros un pa izrāžu veidiem: uz lielās skatuves, viesizrādes, viesizrādes ārzemēs, jauniestudējumi.
		Amatieru teātru un drāmas kolektīvu darbības rādītāji	Kolektīvu skaits, tai skaitā bērnu Dalībnieku skaits, tai skaitā bērni
Muzeju darbība			
		Muzeju darbības rādītāji	Muzeju skaits (sadalījumā pa veidiem un sadalījumā pa ražoniem un pilsētām) Kopējais krājuma priekšmetu skaits Apmeklējumu skaits, tai skaitā individuālie, grupās, pārējie Apmeklējumu skaits uz 1000 iedzīvotājiem Apmeklējumu skaits sadalījumā pa muzeju veidiem un rajoniem un pilsētām

			Lekciju skaits Izstāžu skaits Muzeju darbinieki, tai skaitā speciālisti, no tiem ar augstāko izglītību
Tradicionālā kultūra			
		Kultūras un tautas nami	<p>Skaits, tai skaitā republikas rajonos un pilsētās</p> <p>Mākslinieciskās pašdarbības kolektīvu un pulciņu skaits, tai skaitā republikas rajonos un pilsētās</p> <p>Dalībnieku skaits, tai skaitā republikas rajonos un pilsētās</p> <p>Vietu skaits skatītāju zālē, tai skaitā republikas rajonos un pilsētās</p> <p>Māksliniecisko kolektīvu un pulciņu sadalījums pēc nodarbību veida kultūras un tautas namos kolektīvu skaits un dalībnieku skaits</p> <p>Kultūras un tautas namos organizētie pasākumi, sadalījumā – iestādes organizētie, citas iestādes organizētie</p> <p>Kultūras un tautas namu darbinieki, tai skaitā vadošie darbinieki, no tiem ar augstāko izglītību, tehniskie darbinieki, pārējie darbinieki</p>
Izdevējdarbība			
Grāmatu izdošana	Nosaukumu skaits dalījumā UCD klasēs*** (grāmatas un brošūras)	Grāmatu un brošūru izdošana	<p>Grāmatu un brošūru skaits, dalījumā pa literatūras veidiem (atbilstība UCD klasēm ??)</p> <p>Pirmie un atkārtotie izdevumi (dalījumā oriģinālizdevumi un tulkojumi)</p> <p>Grāmatas un brošūras sadalījumā pa valodām (dalījumā oriģinālizdevumi un tulkojumi)</p> <p>Vārdnīcas</p>
Grāmatu izdošana	Eksemplāru skaits dalījumā UCD klasēs (grāmatas un brošūras)	Grāmatu un brošūru izdošana	Metiens, tai skaitā latviešu valodā, dalījumā pa literatūras veidiem (atbilstība UCD klasēm ??)

			Iespiedlokšņu novilkumi Pirmie un atkārtotie izdevumi (dalījumā oriģinālizdevumi un tulkojumi) Grāmatas un brošūras sadalījumā pa valodām (dalījumā oriģinālizdevumi un tulkojumi) Vārdnīcas
Grāmatu izdošana	Mācību grāmatu nosaukumu un eksemplāru skaits		Ietilpst iepriekšējās sadaļās: mācību literatūra (skaits un metiens) mācību metodiskā literatūra (skaits un metiens)
Dienas un citi laikraksti	Skaits un aprīte (eksemplāru skaits, kas pārdoti tieši, parakstīti, izsniegti bez maksas iekšzemē un ārvalstīs) Dienas laikraksts – kurš iznāk ne mazāk kā 4 reizes nedēļā, pārējie ir citi laikraksti Neietver periodiku , pie kam, periodikas pazīme ir saturs, nevis izdošanas periodiskums.	Laikraksti (dažādās tabulās)	Gada metiens (sadalījumā pēc valodas) izdevumu skaits (sadalījumā pēc valodas un izdošanas periodiskuma) Viena numura metiens (sadalījumā pēc izdošanas periodiskuma)
		Žurnāli un citi periodiski izdevumi	Numuru skaits Izdevumu skaits Periodisko izdevumu gada metiens Sadalījums pa valodām (žurnāli, biļeteni, raksti, uzrādot izdevumu skaitu, numuru skaitu, viena numura metiens, gada metiens)
<i>Grāmatu un brošūru starptautiskā tirdzniecība</i>	<i>Grāmatas un brošūras atbilst Kodam 892.11, laikraksti un periodika kodam 892.2 pēc Starptautiskās tirdzniecības standarta</i>		

	<i>klasifikācijas (SITC), Versija 1. Eksports uzrādīts FOB (free on board), imports CIF (cost, insurance, freight) (Kanāda, Austrālija – FOB).</i>		
Avīžpapīrs un cita drukāšanas un rakstāmpapīrs	“Cultural paper” ražošana, importēšana, eksportēšana, un patēriņš (STC kodi 641.1, 641.2)		
Filmu ražošana			
Garu filmu ražošana	Filmu garums mainīgs – 1000-3000m, pieņemtais garums – 1600m. Tabulā uzrāda tikai komerciālai izrādīšanai kinoteātros ražotās filmas (televīzijai ražotas filmas neparāda). Ietver sadarbībā ražotās filmas, bet tās uzrāda arī atsevišķi.	Kinofilmu ražošana	Kinostudiju skaits Uzņemtās filmas, sadalījumā pa veidiem) nepabeigtās filmas Veidi: pilnmetrāžas filmas un īsmetrāžas filmas, abos veidos spēlfilmas (mākslas filmas), animācijas filmas, dokumentālas filmas videofilmās Pilnmetrāžas filmas ir spēlfilmas, kuru demonstrēšanas laiks ir 60 minūtes un vairāk, animācijas un dokumentālās filmas, kuru demonstrēšanas laiks ir 50 minūtes un vairāk
		Kinofilmu izplatīšana Latvijā	Izplatīšanas uzņēmumu skaits Izplatīto filmu skaits sadalījumā pa ražotājvalstīm
		Videoieraksti un realizētās videokasetes	Programmu skaits sadalījumā pa ražotājvalstīm Realizētās videokasetes sadalījumā pa ražotājvalstīm
<i>Garu filmu imports dalījumā pa izcelsmes valstīm</i>	<i>Izcelsmes valsts ir valsts, kas filmu ražojusi. Televīzijas filmas neietver. Dati nav precīzi.</i>		
Kinoteātri (stacionārie un mobilie, kas izrāda filmas komerciālos)	Skaits Ietilpība Apmeklētība Kases ieņēmumi	Kinoteātri	Stacionāro kinoteātru skaits Kinoiekārtas kultūras un tautas namos, tai skaitā nedarbojas pārvietojamās kinoiekārtas,

<p>nolūkos)</p>			<p>tai skaitā nedarbojas Kinoseansu skaits Kinoseansu apmeklējumu skaits Stacionāro kinoiekārtu skaits kinoteātros un citās kultūras iestādēs rajonos un pilsētās Apmeklējumi rajonos un pilsētās</p>
<p>Radio un televīzijas uztvērēji</p>	<p>Ietver visus sabiedrībai pieejamos uztvērējus, arī tos, kas pieslēgti kabeļsistēmām.</p>		
		<p>Radio un televīzija</p>	<p>Radio raidorganizāciju skaits, tai skaitā nacionālās, reģionālās, vietējās Radio programmas sadalījumā pa tematiskajām ievirzēm, tai kaitā Latvijā veidotie oriģinālrādījumi Radio programmas sadalījumā pa valodām Radio darbinieku skaits, sadalījumā: programmas veidojošais personāls, tehniskais personāls, administratīvais personāls, pārējais personāls Televīzijas raidorganizācijas, tai skaitā nacionālās, reģionālās, vietējās Televīzijas programmas pa tematiskajām ievirzēm, tajā skaitā Latvijā veidotie oriģinālrādījumi Televīzijas programmas pa valodām televīzijā demonstrētās spēlfilmas, sadalījumā pa valstīm, televīzijā uzņemtās filmas, tajā skaitā televīzijas filmas, reklāmfilmās, video filmas, citas filmas Televīzijas darbinieku skaits, tai skaitā: programmas veidojošais personāls, tehniskais personāls,</p>

			administratīvais personāls, pārējais personāls
		Kabeļtelevīziju darbība	Staciju skaits, tajā skaitā Rīgā Abonentu skaits, tajā skaitā Rīgā Programmu retranslācija pa valodām (abonentu skaits) Kabeļtelevīziju darbinieku skaits
Cirks un zooloģiskais dārzs			
		Cirka darbības rādītāji	Izrāžu skaits Vietu skaits skatītājiem Apmeklējumu skaits Apmeklējumu skaits uz 1000 iedzīvotājiem
		Zooloģiskā dārza apmeklētāju skaita dinamika	

* UNESCO Statistikas institūta izdevums "1999 UNESCO Statistical Yearbook on Culture and Communication"

**Taisnā drukā – funkcionālie rādītāji, slīpā drukā – ekonomiskie rādītāji

*** UCD klases – piemēram, bērnu grāmatas, mācību grāmatas, valdības institūciju publikācijas

Pētījuma laikā neizdevās atrast nevienu salīdzināšanai noderīgu Eiostat kultūras statistikas rādītāju kopumu (iespējams, tāds nepastāv), tāpēc salīdzinājums ar Eiropas Savienībā lietoto tradicionālo kultūras statistiku nebija iespējams.

Kopējais priekšstats pēc starptautisko un ES institūciju lietotās kultūras statistikas rādītāju salīdzināšanas ir, ka Latvijā regulāri vāktā kultūras statistika ir pilnīgāka nekā minētajās institūcijās. Ir iespējams, ka statistisko rādītāju nomenklatūra nesaskan, bet tas ir saprotams, ja ņem vērā, ka arī Eiropas Savienības valstīs nav vienota pieeja. Šādas nesaskaņas liekas iespējamās visās valstīs, jo galvenā salīdzinošo pētījumu metode ir aptaujas, un rādītāju nomenklatūras izvēle pakļaujas aptaujas mērķim.

Tā kā statistiskās uzskaites uzlabošana ir dalībvalstu kompetencē, Latvijā pašlaik svarīgākais ir panākt saskaņotību savā kultūras statistikas sistēmā. Praktiski citas iespējas nemaz nav, jo pirmkārt, nav piemēra, kam līdzināties, un otrkārt, nav vēlams apgrūtināt statistiku ar lieku rādītāju vākšanu, pielāgojoties visiem iespējamajiem starptautiski salīdzināmiem datu apkopošanas mēģinājumiem. Šādos gadījumos ir jāpielieto speciālas aptaujas pēc vienotas metodoloģijas.

Tas nenozīmē, ka Latvijas kultūras statistikā nekas nav jāuzlabo. Kā jau minēts, nekavējoties darbu var sākt divos virzienos:

- jāizveido saskaņota kultūras statistikas sistēma,

- jāuzsāk ekonomisko datu vākšana, kas nepieciešama kultūras tautsaimnieciskās ietekmes novērtēšanai.

Vispilnīgākā kultūras statistisko datu krātuve būs kultūras monitorings.

Izmantojot 2. tabulas datus, novērtētas konstatētās atšķirības trīs salīdzinājumam pieejamās nozarēs. Salīdzināšanai izmantoti UNESCO metadati¹² (2. pielikums).

Statistikā vienība

Latvijas kultūras statistikā statistikā vienības dažādās kultūras apakšnozarēs mainās, bet tā principā sakrīt ar UNESCO statistikā lietoto.

Bibliotēku statistikā statistikā vienība ir bibliotēkas. Atsevišķi tiek sniegta informācija par lielākajām bibliotēkām – Nacionālo bibliotēku un Akadēmisko bibliotēku. Publisko bibliotēku skaitā ietilpst valsts un pašvaldību tautas bibliotēkas, Neredzīgo biedrības, sociālās aprūpes, veselības aprūpes iestāžu bibliotēkas un citas. Kopējā bibliotēku skaitā neietilpst privātās bibliotēkas. Atsevišķā grupā izdalītas augstāko mācību iestāžu bibliotēkas, bet nav zināms, vai tās ietver privāto mācību iestāžu bibliotēkas.

Bibliotēku klasifikācija daļēji atbilst UNESCO pielietotajai klasifikācijai: nacionālās bibliotēkas, publiskās bibliotēkas, augstskolu bibliotēkas, skolu bibliotēkas (Latvijas statistikā skolu bibliotēkas atsevišķi neizdala).

Atbilstoši UNESCO skaidrojumam, nacionālās bibliotēkas, neatkarīgi no nosaukuma, ir tās, kuras ir atbildīgas par svarīgāko publikāciju eksemplāru iegūšanu un glabāšanu un darbojas kā depoziņa bibliotēkas, vai nu saskaņā ar likumu, vai citiem norādījumiem, un parasti uztur nacionālo bibliogrāfiju. Izejot no šīs definīcijas Latvijā ir viena nacionālā bibliotēka - Latvijas Nacionālā bibliotēka.

Atbilstoši UNESCO skaidrojumam, publiskās (vai populārās) bibliotēkas ir tādas bibliotēkas, kas apkalpo kādas teritorijas iedzīvotājus bez maksas vai par nelielu samaksu, tās var apkalpot visus iedzīvotājus vai kādu speciālu iedzīvotāju kategoriju (bērņus, karavīrus, slimnīcu pacientus, cietumniekus, strādājošos). Nav nekādas norādes uz īpašuma formu. Tas nozīmē, ka arī Latvijas kultūras statistikā bibliotēku skaitā jāiekļauj privātās bibliotēkas, kas atbilst publisko bibliotēku statusam, ja tādas ir.

Savukārt trešā līmeņa izglītības iestāžu bibliotēkas ir tādas, kas pirmkārt apkalpo universitāšu un citu trešā līmeņa mācību iestāžu studentus un pasniedzējus, bet tās var būt arī atvērtās plašai publikai. Bibliotēkas jādala:

- galvenā vai centrālā bibliotēka, vai vairāku bibliotēku kopa ar vienu vadītāju,
- institūtu un departamentu bibliotēkas, kuras nav centrālās bibliotēkas pakļautībā,
- citu trešā līmeņa izglītības iestāžu bibliotēkas.

Latvijā šāds dalījums nepastāv. Jāpiezīmē, ka starptautiskajā statistikā nav norādes uz bibliotēku īpašnieka – augstskolas īpašuma formu. Pētījuma laikā neizdevās noskaidrot, vai Latvijā augstskolu bibliotēku skaitā ietilpst privātās bibliotēkas.

Latvijas statistika neuzrāda datus par skolu bibliotēkām, UNESCO uzrāda.

¹² UNESCO Statistikas institūta izdevums "1999 UNESCO Statistical Yearbook on Culture and Communication", <http://www.uis.unesco.org>

Izpildītājmākslas statistikā galvenā statistiskā vienība ir teātris. Latvijas statistikā privātie un cita veida teātri parādās vienā grupā kā amatieru teātri un drāmas kolektīvi. Privātie teātri, kas darbojas kā uzņēmumi, tiek apsekoti uzņēmējdarbības statistikā, bet tā nevāc funkcionālos datus.

Muzeju statistikā statistiskā vienība ir muzejs. Muzeju skaitā neietilpst privātie muzeji.

Funkcionālie rādītāji un to klasifikācija

Funkcionālo rādītāju grupā ietilpst gan salīdzināmi, gan specifiski rādītāji. Latvijā netiek ievērots princips, ka salīdzināmos rādītājus jāvēc visām statistiskajām vienībām. Piemēram, bibliotēku automatizācija, kas raksturo datoru un interneta pieslēguma pieejamību bibliotēkās, ir salīdzināms rādītājs – kuru var savākt visās kultūras organizācijās. Latvijas statistikā šāds rādītājs tiek publicēts tikai bibliotēku statistikā, un tas nozīmē, ka pat salīdzināmie rādītāji nav derīgi apkopošanai un kopēja priekšstata iegūšanai par nozari.

Arī kultūras darbinieku skaits ir salīdzināms rādītājs, kuru jāvēc visām kultūras apakšnozarēm.

Tehniskie un radošie darbinieki ir visās kultūras apakšnozarēs, tātad tie ir salīdzināmi rādītāji, bet kultūras statistikā dažās nozarēs tehnisko un radošo darbinieku skaits ir uzrādīts, dažās nav.

Kopējais strādājošo skaits nav uzrādīts nevienā nozarē – tā ir atšķirība no UNESCO datu komplekta. Strādājošo skaitu var iegūt no darba statistikas, bet šajā statistikā to grūti sadalīt pa kultūras nozarēm, jo, piemēram, pašvaldību kultūras iestādēs strādājošie tiek ieskaitīti pašvaldību darbinieku skaitā, nevis kultūras darbinieku skaitā..

Personāla sadalījums nav vienāds – skat pa nozarēm.

Funkcionālo rādītāju atskaites periodi atšķiras (dažās nozarēs gada vidējais rādītājs, dažās uz gada beigām, dažās nav norādīts)

Bibliotēku statistikā funkcionālie rādītāji un to klasifikācija atbilst UNESCO pielietotajam. Latvijas statistiskie rādītāji jāpapildina ar:

- skolu bibliotēku funkcionālajiem rādītājiem,
- privāto bibliotēku funkcionālajiem rādītājiem.

Izpildītājmākslas nozarē funkcionālā statistika tiek vākta tikai profesionālajos teātros, kuru skaitā ietilpst 8 valsts teātri un viens pašvaldību teātris ar stingru valsts atbalsta finansējumu. Lai iegūtu pilnīgu priekšstatu par nozari, funkcionālie statistiskie dati jāvēc pa visiem teātriem, neatkarīgi no to īpašuma formas,

Izdevējdarbības statistikā ir atšķirība. Latvijas statistika uzrāda periodiskos izdevumus, UNESCO – dienas un citus laikrakstus (*daily and non-daily newspapers*), bet neuzrāda periodiskos izdevumus).

Ekonomiskie rādītāji, to klasifikācija

Kā jau minēts, Latvijas kultūras statistikā ekonomiskie rādītāji netiek atspoguļoti.

UNESCO statistikā kultūras nozaru un statistisko vienību grupu griezumā tiek uzrādīti divi rādītāji – tekošie izdevumi un nodarbinātie. Tomēr jāatzīmē, ka arī UNESCO statistikā šie rādītāji netiek vākti visām kultūras nozarēm (piemēram, tos neuzrāda izdevējdarbībai). UNESCO statistikā skolu bibliotēkām ekonomiskos rādītājus neuzrāda.

Starptautiskajiem salīdzinājumiem noteikti būs nepieciešami dati par kultūras finansēšanu no sabiedriskajiem un pašu līdzekļiem. Kopējie valsts un pašvaldību finansēšanas rādītāji ir pieejami valsts budžeta statistikā, bet dati par kultūras uzņēmumu ieņēmumiem no kultūras vai saimnieciskās darbības pašlaik nav pieejami.

Dažām nozarēm UNESCO statistika uzrāda eksporta un importa datus – Latvijā tādi nav pieejami. Izskatās, ka kultūras produktu izdalīšana no kopējās eksporta preču un pakalpojumu masas nebūs viegls darbs. Sevišķi grūti būs izdalīt kultūras preces, jo pielietotais klasifikators tādas neparedz.

Pētījuma laikā izdevās atrast tikai vienu ieteikumu (Kanādas statistikas komiteja) par vēlamu ekonomisko datu komplektu, un nav norādes, ka to būtu plānots izmantot vispārējiem teorētiskiem pētījumiem – sīkāk tas analizēts nākošajā sadaļā.

Kultūras darbības un kultūras produkta identifikācija atbilst UNESCO statistikai, bet nav pilnīga un nav pietiekoša kultūras tautsaimnieciskās ietekmes novērtēšanai. Ienākumu plūsmas, eksports, imports pagaidām netiek uzrādīts ne Latvijas, ne UNESCO statistikā.

Ēnu ekonomikas kultūrā un kultūras industrijā ir izplatīta parādība, un tā pastāv arī Latvijā. Pētījuma laikā neizdevās novērtēt tās apmēru, jo kultūras industrijas atspoguļojums statistikā, kas ļautu novērtēt atklāto daļu, ir ļoti nesaprotams. Sekojot ārvalstu piemēram, ēnu ekonomikas atklāšanai jāveic novērojumi dabā un speciālas kultūras darbinieku aptaujas. Taču arī pirms šāda pētījuma ir jāvienojas, kas ir kultūras nozare un kultūras produkts.

Kultūras produkta ražošanas konti un to saistība ar nacionālajiem kontiem tiek īstenota caur uzņēmējdarbības statistiku. Ja statistiskā vienība ir kultūras uzņēmums, tad to aptver uzņēmējdarbības statistika un tā produkts tiek uzskaitīts. Ja kultūras iestāde ir cita veida organizācija (valsts aģentūra, valsts iestāde), kas arī sniedz pakalpojumus, to statistika uztver kā valsts pārvaldes darbību.

Pagaidām UNESCO un Eiropas statistiskās uzskaites institūcijas nav izvirzījušas nekādas pretenzijas par ražošanas un nacionālo kontu saskaņošanu. Tas izskaidrojams ar problēmas nepilnīgo izpēti Eiropas Savienībā un pasaulē.

2. Datu saraksts, ar kuriem jāpapildina statistiskā uzskaite Latvijā, lai varētu analizēt nozares ieguldījumu tautsaimniecībā

Lai varētu analizēt kultūras nozares ieguldījumu tautsaimniecībā, jāizpilda vismaz divi galvenie nosacījumi:

- 1) kultūras nozares ekonomikas raksturotājiem jābūt salīdzināmiem ar citām nozarēm,
- 2) funkcionāliem un ekonomiskiem rādītājiem ir jābūt saskaņotiem (savstarpēji salīdzināmiem), lai uz to bāzes varētu veikt kultūras darbības ekonomiskā rezultāta aprēķinus.

Pētījuma laikā precīzu datu sarakstu sagatavot nebija iespējams, jo kultūras statistikā tika konstatētas būtiskas metodoloģiskas problēmas, kuru atrisināšanai nepieciešams ilgāks laiks. Te jāpiemin, ka Eurostat Vadošo ekspertu grupa ir ieplānojusi, ka kultūras statistikas uzlabošanai nepieciešamā metodiskā darba veikšanai būs nepieciešami 8-10. gadi.¹³

¹³ Michail Skaliotis Key figures on Cultural Participation in the European Union. Eurostat, Unit E3. health, education and Culture, Luxembourg.

Problēmu rada arī tas, ka kultūras ietekme citās nozarēs ir daudzveidīga. Minēsim dažus piemērus.

Kultūras tūrisms

Bagāts un unikāls kultūrvēsturiskais mantojums un kultūras tradīcijas ir spēcīgs motīvs ārzemju tūristiem apmeklēt valsti. Līdz ar to arī šeit var runāt par kultūras ekonomisko ietekmi, kas gan jau tiek aplūkota izmantojot tūrisma satelītkontus. Tomēr var runāt par vajadzību noteikt kultūras daļu tūrismā. Turklāt jāņem vērā arī blakus ienākumi, ko saistībā ar kultūru rada tūrisms (pilsēta ar bagātu kultūru var gūt ienākumus arī no tūristu ēdināšanas, izmitināšanas u.c.).

Ekipējums

Gluži tāpat kā kultūras tūristi iegādājoties kultūras nozarei nepiederošas preces un pakalpojumus rada iespaidu uz tautsaimniecību, arī ikviens cits kultūras produkcijas lietotājs iegādājas dažādas ne kultūras preces, lai varētu izbaudīt kultūru (televizorus, radio, mūzikas iekārtas u.c.)

Pētījuma rezultātā noteikti galvenie virzieni, kuros jāturpina darbs:

- nozares identifikācija
- saistīto nozaru identifikācija
- statistiskās vienības precizēšana kultūras statistikā ekonomisko rādītāju noteikšanai,
- kultūras daļas īpatsvara noteikšana saistītajās nozarēs,
- kultūras un uzņēmējdarbības statistikas saskaņošana (lai varētu aprēķināt kultūras darbībai atbilstošus rezultējošos (izmaksu un ieguvumu) ekonomiskos datus.

Saskaņošana nepieciešama tāpēc, ka kultūras organizācijas darbojas dažādās īpašuma formās – valsts, pašvaldību un privāti, un dažādās organizācijas formās – valsts aģentūras, uzņēmējdarbības formas, un statistiskā uzskaitē šīm dažādībām atšķiras (piemēram, valsts iestādes un privāta uzņēmuma).

Pētījuma ietvaros apgūtajā literatūrā tiek uzsvērts, ka nozaru statistikai ir jāatbilst nacionālo kontu vajadzībām, tā lai to visvieglākā veidā varētu izmantot nacionālo kontu sastādīšanai. Šis ierobežojums attiecas uz visām kultūras statistikas kategorijām tādām kā statistiskā vienība, produkts, ārējā tirdzniecība. Tas vēlreiz apliecina, ka precīzu kultūras statistikas rādītāju un to aprēķina metodiku noteikšana ir ilgstošs darbs, un šī pētījuma ietvaros nav paveicams.

Iespēju robežās ir noteikti jau tagad redzami nepieciešamie uzlabojumi. Kultūras tautsaimnieciskās nozīmes noteikšanai ir svarīgi visi iepriekšējā sadaļā minētie uzlabojumi, sevišķi tie, kas skat aptvērumu un ekonomiskos rādītājus.

Nepieciešamie papildinājumi noteikti attiecībā pret UNESCO Statistikas institūta datu kopumu "Kultūras un komunikācijas dati" un Kanādas Statistikas komitejas pieredze.

Kanādas Statistikas komiteja sadarbībā ar Kanādas kultūrvēsturiskā mantojuma departamentu 90to gadu beigās izstrādāja Statistisko rādītāju struktūru, uz kuru pamatojoties iespējams vākt statistikas datus, lai noteiktu kultūras ekonomisko ietekmi, nodarbinātību kultūras nozarē u.c.¹⁴

¹⁴ Statistics Canada, A Canadian Framework for Cultural Statistics, Mimeo, Cultural Statistics Program, April 2002.

Šis dokuments nosaka, ka kultūras nozare sastāv no sekojošām apakšnozarēm:

- grāmatas un preses izdevumi;
- filmas;
- raidorganizācijas;
- skaņas ierakstīšana un mūzikas ierakstu izdošana;
- jaunie mediji;
- tēlojošā māksla;
- vizuālā māksla;
- amatniecība;
- arhitektūra;
- fotografēšana;
- reklāma;
- festivāli;
- kultūrvēsturiskais mantojums un tā saglabāšana;
- bibliotēkas;
- dizains.

Dokumentā tiek definēti arī sektora ekonomiskie procesi, kas vienkāršoti parādīti 1. zīmējumā – radošais darbs, ražošana, saglabāšana, tirdzniecība un pielietojums.

3. tabulā norādīti statistiskie dati, kas nepieciešami kultūras tautsaimnieciskās ietekmes novērtēšanai. Kā redzams, datu grupējums atbilst 1. zīmējumā attēlotajam kultūras nozares plūsmu dalījumam.

3. tabula

**Kanādas Statistikas komitejas ieteikumi par kultūras nozares analīzei
nepieciešamiem datiem**

	Pamatrādītāji (reģionālā dalījumā)	Papildus rādītāji
Radošais darbs Fotogrāfi; Rakstnieki, scenāristi, dzejnieki un citi; Tēlojošā māksla: aktieri, dejotāji, mūziķi, solisti; Komponisti; Gleznotāji, skulptori, amatnieki;	- strādājošo skaits profesijā - vidējie ienākumi	pilna slodze/papildus darbs

Arhitekti; Jauno mediju pārstāvji;		
Ražotāji		
Grāmatu izdevēji, regulāro izdevumu izdevēji;	Uzņēmumu skaits Regulāro izdevumu skaits Pārdoto eksemplāru skaits Strādājošo skaits Apgrozījums	Īpašnieku struktūra Izdevuma valoda Tirgus sadalījums
Filmu veidošana	Uzņēmumu skaits Filmu skaits Pārdoto eksemplāru skaits Strādājošo skaits Ienākumi	Īpašnieku struktūra Filmas valoda Filmas veids Tirgus sadalījums
Teātra māksla, festivāli	Uzņēmumu skaits Uzvedumu skaits Citu pasākumu skaits Strādājošo skaits Apmeklētība Ienākumi Apgrozījums	Īpašnieku struktūra Pasākuma valoda Tirgus sadalījums
Skaņas ieraksti, mūzikas ieraksti	Uzņēmumu skaits Producēto ierakstu daudzums Pārdoto ierakstu daudzums Strādājošo skaits Apgrozījums	Īpašnieku struktūra Produkta valoda Tirgus sadalījums
Jauno mediju ražotāji	Uzņēmumu skaits Strādājošo skaits Apgrozījums Citi	Īpašnieku struktūra Produkta valoda Tirgus sadalījums
Raidītāji (TV, Radio)	Uzņēmumu skaits Raidīšanas laiks Mērķauditorijas lielums Strādājošo skaits	Īpašnieku struktūra Produkta valoda

	Apgrozījums	
Izplatītāji		
Grāmatu pārdevēji	Uzņēmumu skaits Pārdoto grāmatu dažādība Pārdoto grāmatu daudzums Strādājošo skaits Apgrozījums	Īpašnieku struktūra Produkta valoda Tirgus sadalījums
Bibliotēkas	Uzņēmumu skaits Grāmatu skaits Vienību cirkulācija Strādājošo skaits	Īpašnieku struktūra Produkta valoda Tirgus sadalījums
Kinoteātri	Uzņēmumu skaits Filmu demonstrēšanas stundas Apmeklētība	Īpašnieku struktūra Produkta valoda Vietējie vai ārzemju ražojumi
Teātri	Uzņēmumu skaits Izrāžu daudzums Apmeklētība	Īpašnieku struktūra Produkta valoda Vietējie vai ārzemju ražojumi Teātra tips
Festivāli	Festivālu skaits Festivāla ilgums Apmeklētība	Valoda Tips
Mūzikas veikali	Uzņēmumu skaits Unikālo ierakstu daudzums Pārdoto ierakstu daudzums Strādājošo skaits Apgrozījums	Vietējie vai ārzemju ražojumi Tips
Video ierakstu veikali un nomas	Uzņēmumu skaits Nomāto un pārdoto ierakstu daudzums Strādājošo skaits Apgrozījums	Vietējie vai ārzemju ražojumi
Komerčiālās mākslas galerijas	Galeriju skaits	Vietējie vai ārzemju ražojumi

	<p>Mākslinieku skaits</p> <p>Izstādīto izstrādājumu daudzums</p> <p>Pārdoto izstrādājumu daudzums</p> <p>Strādājošo skaits</p> <p>Apgrozījums</p>	
Jauno mediju izplatītāji	<p>Uzņēmumu daudzums</p> <p>Pārdoto izstrādājumu daudzums</p> <p>Strādājošo skaits</p> <p>Apgrozījums</p>	<p>Īpašnieku struktūra</p> <p>Produkta valoda</p> <p>Vietējie vai ārzemju ražojumi</p> <p>Produkta tips</p>
Uzglabāšana un izglītība		
Muzeji (un citas glabāšanas iestādes), mākslas galerijas, Zoologiskie dārzi, planetāriji, botāniskie dārzi, dendrāriji	<p>Daudzums</p> <p>Kolekcijas apjoms</p> <p>Apmeklētība</p> <p>Strādājošo skaits (brīvprātīgie/maksas)</p> <p>Ienākumi</p> <p>Izdevumi</p>	Kolekcijas veids
Konservatorijas	<p>Daudzums</p> <p>Studentu skaits</p> <p>Absolventu skaits</p> <p>Strādājošo skaits</p> <p>Ienākumi</p> <p>Izdevumi</p>	Apmācības veids
Mākslas skolas	<p>Daudzums</p> <p>Studentu skaits</p> <p>Absolventu skaits</p> <p>Strādājošo skaits</p> <p>Ienākumi</p> <p>Izdevumi</p>	Apmācības veids
Tēlojošās mākslas skolas	<p>Daudzums</p> <p>Studentu skaits</p> <p>Absolventu skaits</p> <p>Strādājošo skaits</p>	Apmācības veids

	Ienākumi Izdevumi	
Lietotāji		
Muzeju apmeklētāji, lasītāji (ieskaitot bibliotēkās), kinoteātru apmeklētāji, video produkcijas lietotāji, raidorganizāciju skatītāji, klausītāji, teātru (u.c. izrāžu) apmeklētāji, festivālu dalībnieki, mūzikas ierakstu klausītāji, galeriju apmeklētāji	Skaitis, patērētais laiks (biežums), tērētās summas	
Makroekonomiskie rādītāji		
Valdības izdevumi kultūrai		

Kā redzams tabulā, šajā datu komplektā apkopoti gan funkcionālie, gan ekonomiskie dati. Daļa no šiem rādītājiem Latvijā jau tiek vākti, bet vairums netiek vākti.

Pētījumi par kultūras ietekmi uz tautsaimniecību ir veikti arī Kolumbijā. Kolumbijas kultūras ministrija ir finansējusi pētnieku grupu, kas laika posmā no 1999 gada oktobra līdz 2001. gada jūnijam mēģināja noteikt kultūras nozares ietekmi uz tautsaimniecību.

Lielākā daļa sociālo zinātņu zinātnieki, it īpaši antropologi uzskata, ka gandrīz katra indivīda darbība ir savā ziņā kultūru veidojoša. Tajā pat laikā no ekonomistu viedokļa katrai indivīda darbībai ir kādas ekonomiskas sekas. Tādējādi nevarētu būt šaubas, ka kultūras nozarei ir ekonomiskā un sociālā ietekme uz tautsaimniecību. Tomēr neskatoties uz to lielākā daļa speciālistu veicot pētījumus maz novērtē tieši kultūras ietekmi un neņem vērā kultūras sektora komerciālo dabu. Un, tajā pašā laikā kultūras nozares pārstāvji nelabprāt runā par kultūras nozares komercializāciju, un dažkārt pat pilnībā to noliedz, daudz labprātāk pieminot kultūras ietekmi uz sociālajiem procesiem.

Nosakot kultūras ietekmi uz tautsaimniecību pirmā problēma ar ko ir jāsaskaras ir kultūras nozares definīcijas trūkums, vai tieši otrādi – definīciju pārplūsmas. Daži no kultūras nozares definējumiem ir tik plaši, ka gandrīz katra cilvēka rīcība var tikt uzskatīta par kultūras sastāvdaļu. Citi definējumi savukārt ir ļoti šauri, kas pārsvarā par kultūras nozares sastāvdaļām uzskata augsto kultūru, un neietver sevī tā saucamo masu kultūru.

Šajos pētījumos par pamatu tiek ņemta UNESCO kultūras industriju definīcija, kurā ir uzskaitītas 11 apakšnozares: izdevējdarbība, fotogrāfija, filmu veidošana, video, televīzija, radio, prese, žurnāli, skatuves mākslas, vizuālā māksla un reklāma. Uzreiz var piebilst, ka šādā dalījumā nav pilnībā novērtēta kultūras ietekme, piemēram, arhitektūras pieminekļu restaurācija, kultūras tūrisms vai investīcijas kultūras izglītībā. Katrā no 11 apakšnozarēm tika noteikti šādi ekonomiskie rādītāji: IKP daļa, ražošanas, tirdzniecība, nodarbinātība, autortiesību maksājumi, eksports, imports un pirātisms. Pieejamā statistika tika sadalīta trīs daļās. Pirmā no tām – aktivitātes, kas ir tieši saistītas ar kultūras produktu vai pakalpojumu ražošanu. Tas nozīmē, ka šie produkti ir

oriģinālizstrādājumi un tiek aizsargāti ar autortiesībām. Kolumbijas pētījumā šajā daļā izdalītas sekojošas pozīcijas:

- Grāmatu, brošūru un citu publikāciju izdošana;
- Laikrakstu, žurnālu un citu regulāro izdevumu izdošana;
- Ierakstīta materiāla izdošana;
- Māksla un dizains;
- Reklāma;
- Filmu un videofilmu ražošana un izplatīšana;
- Filmu un videokasešu demonstrēšana;
- Radio un televīzijas darbības;
- Filmu, mūzikas un citas mākslinieciskas darbības;
- Bibliotēkas un citas arhivēšanas darbības;
- Muzeji un citas vēstures mantojuma saglabāšanas darbības;

Otrajā daļā iekļautas darbības, kas ir saistītas ar kultūras vai saistīto nozaru ražošanas procesiem:

- Pārējie izdevējdarbības veidi
- Izdevumu iespiešana;
- Citur neklasificētu izdevumu iespiešana;
- Ierakstu reproducēšana;
- Juvelierizstrādājumu un citu saistītu izstrādājumu ražošana;
- Papīra, grāmatu, žurnālu un kancelejas piederumu vairumtirdzniecība;
- Papīra un kartona un to izstrādājumu vairumtirdzniecība;
- Ierakstu, kasešu, videokasešu un instrumentu mazumtirdzniecība;
- Grāmatu, žurnālu un biroja piederumu mazumtirdzniecība;
- Papīra, kartona, grāmatu, žurnālu un biroja piederumu eksports;
- Datu pārraides pakalpojumi;
- Kabeltelevīzijas un radio pakalpojumi;
- Apmaksāta skaņas un attēla pārraidīšana;
- R&D sociālajās zinātnēs;
- Mākslinieku menedžeri un aģenti;
- Ziņu aģentūru darbība;

Trešajā grupā iedalītas darbības, pateicoties kurām var funkcionēt pirmā un otrā grupa:

- Celulozes, papīra un papīra izstrādājumu ražošana;
- Televīzijas un radio raidītāju un aparatūras ražošana telefona un telegrāfa sakariem;
- Televīzijas un radiouztvērēju, skaņas vai video ierakstes vai reproducēšanas aparatūras un līdzīgu preču ražošana;
- Instrumentu un aparātu ražošana mērīšanai, pārbaudei, izmēģināšanai, navigācijai un citiem mērķiem, izņemot rūpnieciskā procesa vadības iekārtas;
- Mūzikas instrumentu ražošana;

Šī pētījuma autori uzskata, ka bez izmaksu finansu rādītājiem, uz kuriem parasti tiek likts lielākais uzsvars, kultūras tautsaimnieciskās ietekmes novērtēšanai nepieciešami dati arī par ārējo tirdzniecību, investīcijām un ārvalstu investīcijām, ieņēmumiem no

kultūras produkta realizācijas un realizācijas apjomi naudas un naturālā izteiksmē. Tie šobrīd ir paši nepieciešamākie rādītāji.

Dati par ārvalstu investīcijām kultūras nozares uzņēmumos pieejami sadaļā 092 – “Atpūta, kultūra un sports”, kas tiek publicēta ceturkšņa statistikas krājumā “Investīcijas Latvijā”.¹⁵ Investīciju apjoms šajā sadaļā nav liels, lielākās investīcijas saņemtas 2003. gadā – gandrīz 20 miljoni latu no Kipras. No pieejamās statistikas nav saprotams, vai tās ir investīcijas kultūras organizācijās, vai sporta un atpūtas organizācijās.

Dati par valsts un pašvaldību investīcijām pieejami Valsts investīciju programmas statistikā.

Dati par nozares ārējo ekonomisko darbību praktiski nav pieejami. Latvijas statistika atspoguļo eksporta un importa darbības produktu griezumā klasifikācijā pēc HS kodiem. Tā kā kultūras nozares produkts ir ļoti daudzveidīgs, tas var būt ietilpināts vairākās preču kategorijās, piemēram:

- izstrādājumi no salmiem un citiem pīšanas materiāliem var ietilpināt gan amatnieku darbus (kas piederētu tradicionālajai kultūrai), gan masveida ražošanas produktus,
- tas pats attiecas uz poligrāfijas nozares izstrādājumiem, tekstilizstrādājumiem,
- metālu izstrādājumi, kas var būt gan mākslas priekšmeti, gan durvis;

Šajās produktu grupās eksporta un importa apjomi ir nelieli, informācija neprecīza.

Lai noskaidrotu, par kādām grupām nepieciešams un iespējams vākt kultūras ārējās ekonomiskās darbības informāciju, nepieciešams ilgāks laiks.

Ārējās ekonomiskās darbības dati raksturo kultūras ietekmi uz maksājuma kontu.

Kultūras produkta ražošanas konti un to saistība ar nacionālajiem kontiem.

Kultūras produktu ražošanas kontu izveidošana ir pa spēkam tikai statistikas speciālistiem.

3. Indikatori kultūras tautsaimnieciskā ieguldījuma monitoringa veikšanai

3.1. Kultūras tautsaimnieciskā ieguldījuma monitoringa būtība un esošās sistēmas

Acīmredzot, kultūras tautsaimnieciskā ieguldījuma monitorings ir plašākas vienības – kultūras nozares monitoringa sastāvdaļa. Kultūras nozares monitoringa uzdevums ir vākt un apstrādāt informāciju par kultūras nozaru tiesiskiem un ekonomiskiem jautājumiem un pasākumiem un padarīt šo informāciju pieejamu klientiem, kurus tā interesē. Atšķirībā no parastām datu savākšanas un apstrādes sistēmām, monitoringa uzdevums ir sniegt informāciju par notikušajām izmaiņām, sniegt vispusīgu esošās situācijas un nākotnes attīstības prognožu novērtējumu.

Monitorings ietver statistikā regulāri un vispārējā kārtībā vāktu datu izmantošanu un speciālu datu izmantošanu. Speciālu datu iegūšanai tiek veiktas statistiskās aptaujas.

Literatūrā sastopamās ziņas par kultūras nozares monitoringu izveidošanu pasaules valstīs ir samērā skopas. Viens no visbiežāk minētajiem piemēriem ir Eiropas

¹⁵ Investīcijas Latvijā, Ceturkšņa biļetens. latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde, Rīgā.

Audiovizuālā Observatorija. Jau minēts, ka arī kultūras statistika Eiropā ir vislabāk sakārtota audiovizuālā nozarē. Iespējams, tā iemesls ir augstā audiovizuālās nozares komercializācija un industrializācija un intensīva nozares attīstība, kā arī tas, ka intensīvas un straujas attīstības apstākļos nozare un tās tirgi kļūst grūti pārredzami un būtiski kļūst autortiesību aizsardzības jautājumi.

Eiropas Audiovizuālo Observatoriju nodibināja Strasburā. Observatorijas dibināšanas priekšvēsture ietver 26 Eiropas valstu vienošanos par Audiovizuālās Eures dibināšanu (pieņemta deklarācija 1989. gada 2. decembrī Parīzē). Lēmums par Audiovizuālās Observatorijas dibināšanu tika pieņemts Eiropas valstu ministru un pārstāvju sanāksmē Helsinkos 1992. gada 12. jūnijā.

Eiropas Audiovizuālās Observatorijas mērķi ir (1) uzlabot informācijas plūsmas audiovizuālajā industrijā, un (2) iegūt skaidrāku priekšstatu par audiovizuālās industrijas tirgu. Observatorijas tiešais uzdevums ir vākt un apstrādāt informāciju par audiovizuālo industriju (tiesisko, ekonomisko un programmu).

Eiropas Audiovizuālā Observatorija kā organizācija ietver dažādas struktūras (pārvaldes un izpildstruktūras), tai skaitā specifisku publikāciju izdevniecību.

3.2. Kultūras monitoringa izveidošana Latvijā un indikatori

Šī projekta izpildītāju rīcībā nebija informācija par kultūras monitoringa ieceri Latvijā.

Izstrādājot monitoringa darbības principus un vācamo un apstrādājamo datu nomenklatūru, jārēķinās ar lietotāja interesēm. Potenciālie monitoringa produkta lietotāji ir nacionālā sabiedrība, nacionālā valdība, Eiropas institūcijas, kultūras un citu nozaru uzņēmēji, nacionālo kontu sastādītāji, pētniecības iestādes, izglītības iestādes, asociācijas, fondi, NVO, starptautiskās institūcijas (Apvienoto nāciju organizācija, OECD, Starptautiskais valūtas fonds, Pasaules banka, Pasaules tirdzniecības organizācija, Pasaules tūrisma organizācija).

Izejot no prognozējamajām lietotāju interesēm, monitoringam jāiekļauj vairākas sadaļas

- vispārēji valsti raksturojoši dati un galvenie ekonomiskās attīstības rādītāji,
- kultūras funkcionālā statistika (pakalpojumu apjomi, ražošanas naturālie rādītāji),
- kultūras ekonomiskie rādītāji:
 - ⇒ nacionālā bagātība, kas atrodas kultūras nozares pārraudzībā,
 - ⇒ uzņēmumu skaits, vietējo vienību skaits (citu nozaru uzņēmumos ietilpstošu), grupējumos pa darbības veidiem un reģionālā aspektā,
 - ⇒ uzņēmumu īpašuma struktūra,
 - ⇒ uzņēmumu apgrozījums kopā un produktu aspektā,
 - ⇒ finansēšana, finansu plūsmas,
 - ⇒ nozares pievienotā vērtība,
 - ⇒ investīcijas,
 - ⇒ nodarbinātība,
 - ⇒ informācija par tirgiem – vietējais patēriņš, eksports, imports, tirgus izvietojums,

- ⇒ informācija par piegādātājiem un klientiem,
- ⇒ nozares ietekme uz maksājumu kontu,
- ⇒ ietekme vai atkarība no makroekonomiskajiem procesiem (IKP izmaiņas, inflācija, procentu likmes).

- kultūras nozares un apakšnozaru darbības tiesiskā bāze
- autortiesību aizsardzība katrā kultūras nozarē:
 - ⇒ autortiesību piešķiršana
 - ⇒ autortiesību pārkāpumi
 - ⇒ patentēšana un licencēšana
- informācija par programmām un norisēm.

Tā kā monitoringa prognozējamie klienti ir arī starptautiskās organizācijas, datiem jābūt starptautiski salīdzināmiem.

Ja monitorings paredzēts arī kultūras tautsaimnieciskās ietekmes novērošanai, tam jāaptver viss kultūras sektors (puduris) - kultūra, kultūras industrija, saistītās nozares. Precīzu nozaru klāstu varēs noteikt pēc tam, kad panākta vienošanās par to, kādas nozares ietilpināmas kultūrā un kultūras industrijas nozarē un kas ir kultūras produkts. Izejot no kultūras produkta tiks noteiktas saistošās nozares un viss kultūras puduris.

Informācijas sagāde monitoringa vajadzībām ietver:

- datu vākšanu valsts statistiskās uzskaites institūcijās vispārīgā kārtībā,
- speciālas kultūras nozaru aptaujas atbilstoši kultūras nozares identifikācijai,
- brīvā laika izmantošanas aptauja (ietverot jautājumus par kultūras pasākumiem, izvēlēto nozaru detalizācijā),
- detalizētu kultūras nozares nodarbināto aptauju.

No regulāri un vispārējā kārtībā vāktās informācijas kultūras nozares monitoringam nepieciešama:

- kultūras statistika,
- makroekonomiskie rādītāji,
- reģionālā statistika,
- uzņēmējdarbības statistika,
- iedzīvotāju statistika,
- ārējās tirdzniecības statistika,
- nodarbinātības statistika,
- investīciju statistika,
- izglītības statistika,
- profesiju un darba spēka apsekojumi, mājsaimniecības budžetu apsekojumi),
- valsts un pašvaldību budžeta informācija un informācija par valdības izdevumiem kultūras vajadzībām.

Datu avoti

Daļa datu ir jāvāc no jauna, bet daļas datu iegūšanai var izmantot esošos statistiskās informācijas vākšanas instrumentus, tos papildinot ar jautājumiem, kas nepieciešami kultūras ietekmes noteikšanai. Piemēram, Somijā kultūras apskatu sagatavošanai izmanto regulāri vāktu statistisko informāciju, speciālas aptaujas, iedzīvotāju skaitīšanas datus, Uzņēmumu reģistra datus, mājsaimniecību budžetu datus, un ar problēmu saistīto institūciju datus: Antīko lietu padomes, izglītības ministrijas, Somijas simfonisko orķestru asociācijas utt. datus.

Secinājumi

1. Attīstītajās pasaules valstīs tiek veikts liels darbs kultūras statistikas uzlabošanā, šajā jomā iniciatoris ir valstis, kurās kultūras attīstībai tērē lielus valsts līdzekļus (Kanāda).
 2. Kultūras statistiskās uzskaites uzlabošana ir izvirzīta par pasaules mēroga problēmu, un tās atrisināšanā iekļāvušās starptautiskās institūcijas.
 3. Vairākās valstīs par kultūras statistiskās uzskaites konceptuālo pamatu izmanto UNESCO 1986. gadā publicēto rokasgrāmatu "Kultūras statistikas ietvars" (*Framework for Culture Statistics (FCS)*).
 4. Kultūras ietekmes uz tautsaimniecību statistiskai atspoguļošanai precīzākais mehānisms ir satelītkonti. Tomēr pētījuma laikā neizdevās atrast nekādas iestrādes kultūras satelītkontu jomā.
 5. Kultūras satelītkontu izstrādāšanā nevar izmantot tūrisma satelītkontu izstrādāšanas pieredzi, jo nav identificēta vienota atskaites vienība. Tūrismā šāda atskaites vienība ir "viesis", bet kultūrā atskaites vienība nav skaidra – tas var būt apmeklētājs, lasītājs, dalībnieks, vai cits. Acīmredzot, tieši šī būtiskā atšķirība ir iemesls tam, ka kultūras satelītkontu teorētisko pamatu līdz šim nav izdevies izstrādāt.
 6. Otra nopietna metodoloģiska problēma, kuras atrisināšanai nepieciešami ilgāki novērojumi, ir kultūrai piekrītošās daļas noteikšana saistītajās nozarēs. Tūrisma gadījumā šādi novērojumi ir veikti, jo tūrisma satelītkonti ideja tiek virzīta un risināta jau vairākus desmitus gadu. Tā kā kultūras jaunā izpratne pati par sevi ir jauna, un arī procesi, kas notiek kultūrā (komercializācija, industrializācija, savstarpēja kultūras nozaru saplūšana, kultūras nozaru saplūšana ar citām tautsaimniecības nozarēm) ir jauni un, straujās tehnoloģiju attīstības ietekmē grūti prognozējami, tad var paredzēt, ka kultūrai piekrītošās daļas identificēšana nebūs viegls un ātri paveicams darbs.
 7. Šajā pētījumā pieņemts, ka, lai analizētu kultūras ietekmi uz tautsaimniecību, jāpielieto pudura (klastera) pieeja. Saskaņā ar šo pieeju, kultūras puduri veido:
 - kultūras nozare, kura tiek iedalīta apakšnozarēs:
 - kultūras industrija, kura tiek iedalīta apakšnozarēs,
 - nozares, kuras izmanto kultūras produktu,
 - nozares, kuras apgādā kultūras nozares, to skaitā izglītība un pētniecība.
- Visas nozares pilnīgi vai daļēji tiek attiecinātas uz kādu no kultūras procesa posmiem – radišana, ražošana, izplatīšana, patērēšana, sociālais efekts.
- 8. Kopējais priekšstats** pēc starptautisko un ES institūciju lietotās kultūras statistikas rādītāju salīdzināšanas ir, ka Latvijā regulāri vāktā kultūras statistika ir pilnīgāka nekā

minētajās institūcijās. Ir iespējams, ka statistisko rādītāju nomenklatūra nesaskan, bet tas ir saprotams, ja ņem vērā, ka arī Eiropas Savienības valstīs nav vienota pieeja. Šādas nesaskaņas liekas iespējamās visās valstīs, ja ņem vērā, ka galvenā salīdzinošo pētījumu metode ir aptaujas, un rādītāju nomenklatūras izvēle pakļaujas aptaujas mērķim.

9. Eiropā kultūras statistikas vākšanai un apstrādei tiek ieteikti dažādi metodiskie materiāli. No pētījuma laikā iegūtās informācijas var secināt, ka vienota kultūras statistikas vākšanas un apstrādes metodiskais ietvars Eiropas valstīm vai Eiropas Savienības valstīm pagaidām nepastāv. Ir ieteikumi atsevišķām nozarēm.

10. Audiovizuālās nozares statistikai ir piemērojamas divas rokasgrāmatas: “*Eurostat Manual of Business Statistics (EMBS) “Structural Statistics”*”, kurā ir speciāla sadaļa par statistisko uzskaiti audiovizuālajā nozarē, un “*Audiovisual and related sectors statistics Information System (AUVIS)*”

11. Pētījuma ietvaros apgūtajā literatūrā tiek uzsvērts, ka nozaru statistikai ir jāatbilst nacionālo kontu vajadzībām, tā lai to visvieglākā veidā varētu izmantot nacionālo kontu sastādīšanai. Šis ierobežojums attiecas uz visām kultūras statistikas kategorijām tādām kā statistiskā vienība, produkts, ārējā tirdzniecība. Tas nozīmē, ka precīzu kultūras statistikas rādītāju un to aprēķina metodiku noteikšana ir ilgstošs darbs, un šī pētījuma ietvaros nav paveicams.

12. Tā kā pētījuma laiks bija ļoti īss (apmēram mēnesis), precīzus nepieciešamo papildinājumu sarakstus sagatavot neizdevās, jo pētījuma laikā atklājās vairākas metodoloģiskas problēmas. Pētījumā iezīmētu galvenie virzieni, kuros jāturpina darbs:

- nozares identifikācija
- saistīto nozaru identifikācija
- statistiskās vienības precizēšana kultūras statistikā ekonomisko rādītāju noteikšanai,
- kultūras daļas īpatsvara noteikšana saistītajās nozarēs,
- kultūras un uzņēmējdarbības statistikas saskaņošana (lai varētu aprēķināt kultūras darbībai atbilstošus rezultējošos (izmaksu un ieguvumu) ekonomiskos datus.

13. Pašlaik nav iespējams sagatavot pilnīgus priekšlikumus par papildinājumiem, kas nepieciešami, lai nodrošinātu datu salīdzināmību, jo nepastāv vienoti kultūras rādītāju klasifikatori (nav ar ko salīdzināt). Arī pasaules mērogā to izstrādāšanu kavē iepriekšējā punktā minētās neatrisinātās metodoloģiskās problēmas.

14. Tā kā statistiskās uzskaites uzlabošana ir dalībvalstu kompetencē, Latvijā pašlaik svarīgākais ir panākt saskaņotību savā kultūras statistikas sistēmā. Praktiski citas iespējas nemaz nav, jo pirmkārt, nav piemēra, kam līdzināties, un otrkārt, nav vēlams apgrūtināt statistiku ar lieku rādītāju vākšanu, pielāgojoties visiem iespējamajiem starptautiski salīdzināmiem datu apkopošanas mēģinājumiem. Šādos gadījumos ir jāpielieto speciālas aptaujas pēc vienotas metodoloģijas.

15. Tas nenozīmē, ka Latvijas kultūras statistikā nekas nav jāuzlabo. Kā jau minēts, darbs var sākt nekavējoties divos virzienos:

- jāizveido saskaņota kultūras statistikas sistēma,
- jāuzsāk vienkāršāko ekonomisko datu apkopošana, kas nepieciešama kultūras tautsaimnieciskās ietekmes novērtēšanai.

16. Vispilnīgākā kultūras statistisko datu krātuve būs kultūras monitorings.

17. Latvijā ieteicams kultūras statistikas vākšanu uzticēt Latvijas Centrālās statistikas pārvaldei, jo:

- tā ir kompetenta organizācija,
- tai ir labs un profesionāls anketētāju tīkls,
- kultūras statistika tiek iekļauta valsts kopējā statistikas sistēmā,

1. pielikums

Glossary: Cultural goods and services

FR: Biens et services culturels

DE: Kulturwaren und -dienstleistungen

In the nomenclature used by the household budget surveys of the different Member States, there are a (limited) number of variables directly connected to cultural expenditure. This concerns the following items:

a) Possession of a number of durable goods:

- possession of (number) of televisions;
- possession of video systems;
- possession of personal computer.

b) Different items of the goods and services nomenclature used (the COICOP-HBS), which stand for Classification Of Individual Consumption by Purpose of Household Budget surveys:

- audio-visual, photographic and data processing equipment and accessories, including repairs;
- equipment for the reception, recording and reproduction of sound;
- television sets, video-cassette players and recorders;
- photographic and cinematographic equipment;
- optical instruments;
- data processing equipment;
- recording media for pictures and sound;
- repairs.

c) Other major durables for recreation and culture, including repairs:

- musical instruments;
- repairs (culture and recreation);

d) Cultural services:

- cinemas, theatres, concerts;
- museums, zoological gardens etc.;
- television and radio taxes and hire of equipment;
- other;

e) Newspapers, books and stationary:

- books;
- newspapers and periodicals;
- miscellaneous printed paper;
- stationary and drawing materials.

f) As important background variables the following can be stated:

- principal source of household income;
- total household income;
- type of household;
- household size;
- socio-economic domain;
- region.

Source:

Final report of the LEG on cultural statistics in the EU, Eurostat Working Papers, 2000 Edition

Glossary: Cultural occupations

FR: Professions culturelles

DE: Kulturberufe

Cultural occupations include, e.g., professions which are either artistic, technical or administrative by nature or, in some cases, they fall under all these definitions. Furthermore, the cultural sector is rapidly changing and new occupational groups arise, or the status of the occupations changes (e.g. from technical to artistic). This is the reason why statistical classifications are always history and they can not be open enough to the diversity of cultural life. This fact just has to be accepted but it does not have to be an obstacle for statistical work in this field. The occupation is considered a cultural occupation if it meets, at least to some extent, all of the following criteria:

- occupations involved in activities related to works of art and other cultural products, cultural performances, exhibitions, etc. (e.g. art, mass media, heritage);
- occupations which have a certain creative element;
- which are essential in defining and producing the contents of the works of art, performances, etc. of the given field.

Source:

Final report of the LEG on cultural statistics in the EU, Eurostat Working Papers, 2000 Edition

Glossary: Cultural participation

FR: Participation culturelle

DE: Kulturelle Beteiligung

Three fundamental types of participation behaviours are proposed:

- a) the attending / receiving;
- b) the performance / production of amateurs;
- c) the interaction.

The activities of "attending /receiving", the "performances / productions of the amateurs" and the "interaction" are related to:

- the artistic field;
- the cultural heritage;
- mass media and Information and Communication Technologies.

Source: Final report of the LEG on cultural statistics in the EU, Eurostat Working Papers, 2000 Edition

Related terms:

Cultural participation (attending / receiving)

Cultural participation (performance / production of amateurs)

Cultural participation (interaction process)

Glossary: Cultural participation (attending / receiving)

FR: Participation culturelle (fréquentation/réception)

DE: Kulturelle Beteiligung (Wahrnehmung/Rezeption)

We have "attending / receiving" when there is a communicational process between external sources of information and a receiver subject. The statistical reflection does not intend to define "active" or "passive" attending / receiving. This is a psychological and motivational problem that is out from aims and possibilities of a statistical approach to participation in cultural activities.

Source: Final report of the LEG on cultural statistics in the EU, Eurostat Working Papers, 2000 Edition

Related terms:

Cultural participation

Glossary: Cultural participation (interaction process)

FR: Participation culturelle (interaction)

DE: Kulturelle Beteiligung (Interaktionsprozess)

The "interaction process" is defined by a continuous feed-back flow of communication between external source and receiver. For this, we are obviously thinking of informatic and telematic new technologies. Through these technologies the receiver is able to re-elaborate the messages and send them in a new form to the original source, building new form of "dialogue" totally absent in traditional media. So, although we can say that in every kind of attending and reception of messages there is "interaction", we look at a new concept of "interaction", a concept that puts in light a higher level, for the receiver, of possibility to change the forms and the contents of the material received from the source. Reading a book there is interaction, but in the reader's mind, not on the book. When I use telematic or multimedia products, there is a new form of interaction, due to the fact that I can change what I'm reading, what I'm seeing, what I'm receiving.

Source: Final report of the LEG on cultural statistics in the EU, Eurostat Working Papers, 2000 Edition

Related terms:

Cultural participation

Glossary: Cultural participation (performance / production of amateurs)

FR: Participation culturelle (interprétation/production d'amateur)

DE: Kulturelle Beteiligung (nicht-berufliche Darbietung/Produktion)

There is "performance / production of amateurs" when we have subjects that build up or realize material or non-material cultural products, either for an audience or for a private pleasure or aim, either in organised or in not organised context (think musical or theatre performances, to handicraft, but to amatorial activities also, that are very widely diffused among people). Professional practices are excluded here.

Source: Final report of the LEG on cultural statistics in the EU, Eurostat Working

Papers, 2000 Edition

Related terms:

Cultural participation

Glossary: Cultural tourism

FR: Tourisme culturel

DE: Kulturtourismus

Cultural tourism encompasses all cultural activities undertaken by visitors and the supply of products for cultural visitors during their visit.

Source: Eurostat and Directorate-General XXIII of the European Commission, "Community methodology on tourism statistics", Office for Official Publications of the European Communities, 1998, p. 31

Related terms:

Tourism

Tourism activities

Tourism demand

Tourism expenditure

Tourism supply

Tourist

2. pielikums

How to understand the statistics presented in the 1999 UNESCO Statistical Yearbook on Culture and Communication.

Table IV.1 National libraries: collections, registered users, works loaned out, current expenditure, employees

National libraries are libraries which, irrespective of their title, are responsible for acquiring and conserving copies of all significant publications produced in a country and functioning as a deposit library, either by law or other arrangement, and normally compile a national bibliography. In countries where the national library has an appreciable number of service points, it can be assumed that it has other functions in addition to those described above and also serves as a public library, which is often confirmed by the fact that the number of registered users is unusually high.

Table IV.2 Public libraries: collections, registered users, works loaned out, current expenditure, employees

Public (or popular) libraries are those which serve the population of a community or region free of charge or for a nominal fee; they may serve the general public or special categories of users such as children, members of the armed forces, hospital patients, prisoners, workers and employees.

Table IV.3 Libraries of institutions of tertiary education: collections, registered users, works loaned out, current expenditure, employees

Libraries of institutions of tertiary education are those primarily serving students and teachers in universities and other institutions of education at this level. They may be open to the general public as well. A distinction should be made between: (a) the main or central library of universities or similar degree-granting institutions, or a group of libraries which may be located separately but have one and the same director;
(b) libraries attached to university institutes or departments which are neither under the direction of nor administered by the main or central library;
(c) libraries of institutions of tertiary education other than universities and similar institutions.

Table IV.4 School libraries

School libraries are those attached to all types of schools below tertiary education and serving primarily the pupils and teachers of such schools, even though they may also be open to the general public. Separate collections for the use of several classes in the same school should be regarded as a single library to be counted as both an administrative unit and as a service point.

Table IV.5 Book production: number of titles by UDC classes

This table shows the number of titles of non-periodic printed publications (books and pamphlets) published in a particular country and made available to the public. Unless otherwise stated, statistics on titles refer to both first and re-editions of books and pamphlets. It should be noted that in cases where the class breakdown does not add up to the total, this is due to the fact that certain types of books (children's books, school textbooks, government publications or others) included in the total are not broken down according to UDC classes.

Table IV.6 Book production: number of copies by UDC classes

Statistics on the number of copies refer to first and re-editions as well as to re-prints, i.e. publications that do not require a new ISBN. For commercial and other reasons, these statistics are far less readily available than those on titles.

Table IV.7 Book production: number of titles and copies of school textbooks

School textbooks are non-periodic publications intended for pupils receiving primary or secondary education.

Table IV.8 Daily and non-daily newspapers: number and circulation

Newspapers are periodic publications intended for the general public and mainly designed to be a primary source of written information on current events connected with public affairs, international questions, politics, etc. A newspaper thus defined and issued at least four times a week is considered to be a daily newspaper; those appearing three times a week or less frequently are considered as non-daily newspapers. Despite the fact that, according to the 1985 Recommendation, the distinguishing feature between newspapers and periodicals is the content and not the periodicity, a few countries, including some demographically important ones, group any periodic publication under either dailies or non-dailies, simply according to the frequency of appearance. Circulation figures show the average circulation, or the average circulation per issue in the case of non-daily publications. These figures should include the number of copies

- (a) sold directly,
- (b) sold by subscription
- (c) mainly distributed free of charge both inside the country and abroad.

Table IV.9 International trade in books and pamphlets, newspapers and periodicals.

The data shown in this table are provided by the Statistical Division of the United Nations and correspond to those published in the U.N. World Trade Annual. Books and pamphlets correspond to code 892.11 of the Standard International Trade Classification (SITC), Revision 1; newspapers and periodicals correspond to code 892.2. Export values are f.o.b. (free on board) at the frontier of the exporting country. Import values are c.i.f. (cost, insurance, freight) except for Canada and Australia where they are f.o.b. Export data include, where appropriate, re-exports. Data for Belgium include data for Luxembourg; Switzerland includes Liechtenstein; France includes Monaco and, from 1996 onwards, Guadeloupe, Martinique and French Guyana; before 1992 Ethiopia includes Eritrea; data for the United States include data for Puerto Rico and, from 1981 onwards, the United States Virgin Islands; data for South Africa refer to the Southern African Customs Union which is composed of Botswana, Lesotho, Namibia, the Republic of South Africa and Swaziland. It should be noted that blank spaces in this and the following table signify either "data not available" or "magnitude nil".

Table IV.10 Newsprint and other printing and writing paper: production, imports, exports and consumption

The data in this table relate to the production, importation, exportation and consumption of "cultural paper", i.e. newsprint and other printing and writing paper. As in preceding years, these data have been supplied by the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). Readers needing additional information should refer to the Yearbook of Forest Products published by the FAO. The term Newsprint (item 641.1 of the Standard International Trade Classification, Revision 2) designates bleached, un-sized or slack-sized printing paper, without coating, of the type usually used for newspapers. Newsprint weighs from 45 to 60 grammes per square metre, at least 70 per cent of the weight of fibrous material usually being derived from mechanical pulp. The expression other printing and writing paper (item 641.2 of the Standard International Trade Classification, Revision 2) covers paper other than newsprint in rolls or sheets, suitable for use in printing and writing. It does not cover articles manufactured from printing and writing paper such as stationery, exercise books, registers, etc. For countries where no separate information for the two above-mentioned categories of paper is available, the totals are shown under the category newsprint. In this table, data for Belgium include data for Luxembourg.

Table IV.11 Production of long films

The minimum length of films classified as long (or feature) films varies considerably from country to country, ranging from less than 1,000 metres in some to more than 3,000 metres in others; a number of countries, however, have adopted the length of around 1,600 metres. Only films produced for commercial exhibition in cinemas are shown in this table. Consequently, films produced solely for television broadcasting are as a general rule excluded. Figures on international co-production are usually included in the national figures of each of the countries concerned but they are also shown separately when available.

Table IV.12 Importation of long films by country of origin

'By country of origin' means the country which produced the film and not the country from which it was imported. As with production, films imported solely for television broadcasting are not included. It should also be noted that due to lack of precise information the column Other countries may include data for some of the principal countries of origin and the symbol ./ has been used in such cases. It is possible that some of the films shown as being imported from the Russian Federation were produced in the former USSR.

Table IV.13 Cinemas: number, seating capacity, annual attendance and box office receipts

The statistics in this table refer to both fixed cinemas and mobile units used regularly for the commercial exhibition of long films. However, in the case of mobile units it is possible that some countries also include non-commercial units. The term fixed cinema applies to establishments possessing their own equipment and includes indoor cinemas (those with a permanent fixed roof over most of the seating accommodation), outdoor cinemas and drive-ins (establishments designed to enable the audience to watch a film while seated in their automobile). Mobile units are defined as projection units equipped and used to serve more than one site. The capacity figures shown are the sum of the number of seats in indoor and outdoor cinemas plus the number of places for automobiles, multiplied by a factor of 4 in the case of drive-ins. Consequently, mobile units are not included in capacity statistics. Cinema attendance is normally calculated from the number of tickets sold during a given year, hence the reference to commercial exhibition of films.

Table IV.14 Radio and television receivers

The statistics shown in this table relate to all types of receivers for radio and television broadcasts to the general public, including those connected to a cable distribution system. Private sets installed in public places are also included as well as communal receivers.

3. pielikums

